TANTRIK TEXTS

EDITED BY
ARTHUR AVALON

VOL IV

KULACHÛ*D*ÂMA*N*I TANTRA

EDITED BY

GIRÎSHA CHANDRA VEDÂNTATÎRTHA

WITH AN INTRODUCTION

BY

AK*SH*AYA KUMÂRA MAITRA B I H B L

CALCUTTA
SANSKRIT PRESS DEPOSITORY
30 CORNWALLIS STREET

LONDON
LUZAC & CO
46, GREAT RUSSEL STREET, W C

1915

INTRODUCTION.

This first edition of the hitherto unpublished Kulachûdâmani has been prepared with the help of manuscripts (marked क and ख) collected by the Varendra Anusandhâna Samiti of Rajshahi from reputed centres of Tântrika worship in

ADDENDUM.

P. 2 l 12.

It has been suggested to me by Dr. Otto Schrader that द्विजे
in Ch. II 25 is a mistake in the manuscript for either द्विड्जे or
more probably for द्विषे This criticism seems correct for there
is no reason why the twice-born castes should be excluded.
Moreover all the other nouns are in the dative as द्विषे is.
According to this reading Kaula knowledge is to be kept from
inimical persons not "persons of the twice-born caste" as stated
in Sj. A K Maitra's Introduction

A. AVALON.

this reason the book is included in the class which goes by the name of Nigama as opposed to Âgama, in which the Shâstra is revealed by Shiva Himself. The form in which a Shâstra is presented whether as the Revelation of Shiva or Shaktí is mere Lîlâ. Since Shiva and Shakti are one and the same and it is Shiva who reveals. Shiva is the revealer of the Shâstra in all cases, though in some He figures as Shis*h*ya and in others as Guru. The Svachchhanda Tantra puts this clearly in the following verse :

Guru-shis*h*yapade sthitvâ svayameva mahesvara*h*

Prashnottara-padair vâkyaistantrang samavatârayat

The Tantra according to this verse was originally revealed by Maheshvara (Shiva) who Himself stood for that purpose in the position of the Guru as well as that of the Shi*sh*ya. This is also stated in the last chapter (VII. 79) of the Kulachû*d*âma*n*i where the Devî addressing Her Lord says:—

Gurustvam sarvatantrâ*n*âm.

Kulâchâra has been called a secret doctrine and practice. The Bhairavî in discoursing of it in the Kulachû*d*âma*n*i says at the outset (I. 31) that it had not been told to Vish*n*u nor to Brahmâ nor to Ga*n*apa.

Kaula knowledge, says the text (II. 25) must not be divulged to atheists, fools, Pashus or to persons of the twice-born caste. The secret teaching appears to have been transmitted for a long time "from mouth to mouth" (Vaktrât vaktrantaram) and even when it came in part to be reduced into writing, sufficient precaution was taken to conceal it from the uninitiated under technical terms, the import of which could only be learnt from the Guru. The general features may, however, be summed up as follows.

Although the word Kula in ordinary parlance means a family or clan, its technical sense has been defined by the Tantrarahasyav*ri*ttikâ to be Kulam = mât*ri*-mâna-meyam. The term thus combines the meaning of the three other words which are further explained to mean Jîva (Mâtri), Jnâna (Mânam) and the manifold universe or Vishva (Meyam). The gist (Sangkalitârtha) therefore is said to be Shakti. As Shakti is Kula so Shiva (as distinguished from Shakti) is spoken of as Akula. Kulâchâra is one of the seven Âchâras enumerated by the Kulâr*n*ava, one of the leading Tantras of the division of Sâdhakas of this school called *Kaulas*. *According to the last named* Tantra it occupies the highest rank. The Vaidikâchâra, it says, is no doubt higher than all, but Vaish*n*avâchâra is higher than Vaidikâchâra, Shaivâchâra is higher than Vaish*n*avâchâra, Daksh*in*âchara is higher than Shaivâchâra, Vamâchâra is higher than Daksh*in*âchâra, Siddhantâchâra is higher than the last and Kulâchâra is superior to all.

As Kulâchâra is thus said to be the highest of the Âchâras only those Sâdhaka*s* are qualified therefor who in this or another birth have graduated in the preceding Âchâras which are regarded as stepping stones to it. Such a Sâdhaka is called Kaulika or Kulina. Being the final stage of Sâdhana this

Âchâra knows no destinction of race, colour caste or sect But the esoteric character of its doctrine and practice is such that it was never meant for the ordinary man of the world On the contrary the difficulties of its true practice are said to be such that according to the doctrine "it is easier to walk on a drawn sword," than to be a true Kaula It is expressly stated (I 42) that the Adhikârî must be a Kulîna that is one who is capable of realizing that every person thing, and act is a manifestation of the Mother or Shakti (Strîmayancha jagat sarvam) An essential feature of this Âchâra is the attainment of the knowledge that the Mother who is worshipped under different forms as Tripurâ Kâlikâ and so forth with differing rituals is She from whom all creation proceeds and who is all in all This is very aptly set forth in the text (I 24) which says Oh All knowing One if Thou knowest Me then of what use are the Âmnâyas (revealed teachings) and Yâjanam (sacrifices ritual) If Thou knowest Me not then of what use are Âmnâya and Yâjanam

Yadi mâng viddhi sarvajna kva châmnâyâh kva yâjanam

Na viddhi mâng chet sarvajna kva châmnâyah kva yâjanam

This teaching has found its way into popular Bengali songs which say

' Tell me *what will japa tapa yoga and yâga do for a man in whom Kulakundalinî awakens and for the man in whom She awakens not* Supremacy is claimed for Kulâchâra on the ground that it is the final stage of Sâdhana in which Knowledge is realised to be superior to ritual Kuladharma is accordingly said to weigh more than all Yajnas and Vratas put together in the scale against it though such rituals are necessary in the preliminary Âcharas which qualify for the last As Jnâna alone secures liberation the Kulârnava Tantra affirms that without Kuladharma liberation is not possible With the question whether this claim is well *founded I am not concerned* but with the statement *of the historical facts* As *being* the Âchâra *which is claimed to be at the entry* of liberation *it is* regarded by Kaulas as supreme and the end for those which precede it Other schools take a different view of the Kaula claims

CHAPTER I.

The book opens with an enumeration of the Kula-sundaris or Devîs who are said to be innumerable, under the names of Tripurâ, Kâlikâ, Vâgîshvarî, Sukulâ, Kulâ, Mâtanggini, Pûr*n*â, Vimalâ, Cha*nd*anâyikâ, Ekaja*t*â, Durgâ and others. Several doctrines also such as Vai*sh*nava, Gâ*n*apatya and others are mentioned.

The names of a number of Tantras belonging to the sixty-four are next given. A complete list has been quoted in the footnotes (pages 2—3) from the Vâmakeshvara-tantra according to which each of the eight Bhairavas has a Tantra of his own all of which are collectively known as the Bhairavâ*sh*t*akam. Similarly the Tantras relating to the seven Mât*ri*kâs and the Shivadûtis are collectively called Bahurûpâ*sh*t*akam. The Yâmalas are eight in number. These three classes give us 24 works, while the rest are those named in the list.

The 64 Tantras given in the Vâmakeshvara are as follows:—

1. Mahâmâyâ.
*2. Shambara.
3. Yoginîjâla shambara.
4. Tattva shambara.

5—12. Bhairavâ*sh*t*aka—(*a*) Asitângga.
(*b*) Ruru.
(*c*) Cha*nd*a.
(*d*) Krodha.
(*e*) Unmatta.
(*f*) Kapâlî.
(*g*) Bhî*sh*a*n*a.
(*h*) Sanghâra.

13—20. Bahurûpâ*sh*t*aka—the eight Tantras of the seven Mât*ri*kâs and Shivadûtis.

21—28. Yâmalâ*sh*t*aka—(*a*) Brahmayâmala.
(*b*) Vi*sh*nuyâmala.
(*c*) Rudrayâmala.
(*d*) Lak*sh*mîyâmala.
(*e*) Umâyâmala.

(*f*) Skandayâmala—(Bhâskara substitutes *Jayadrathayâmalâ*)
(*g*) Ganeshayâmala
(*h*) Grahayâmala

*29 Mahochchhushya
*30 Vâtula
*31 Vâtulottara
32 Hridbheda
*33 Tantrabheda
34 Guhyatantra
35 Kâmika
36 Kalâvâda
37 Kalâsâra
38 Kubjikâmata
*39 Tantrottara
40 Vînâtantra
41 Trodala
42 Trodalottara
43 Panchâmrita
44 Rûpabheda
45 Bhutoddâmara
46 Kulasâra
47 Kuloddîsha
*48 Kulachûdâmani
49 Sarvajnânottara
*50 Mahâkâlîmata
51 Mahâlakshmîmata
52 Siddhayogeshvarîmata
53 Kurûpikâmata
54 Devarûpikâmata
55 Sarvavîramata
56 Vimalâmata
57(*a*) Purvâmnâya
(*b*) Pashchimâmnâya
(*c*) Dakshinâmnâya
(*d*) Uttarâmnâya
58 Niruttara
59 Vaisheshika
60 Jnânârnava
*61 Vîrâbalî
62 Arunesha
63 Mohinîsha
64 Vishuddhesvara

It has not been found possible to identify with certainty *all* items in the list given in this work with that of the Vâmakeshvara and in some respects the list differs. If however we take Mâyottara, Kalâpaka or Kalâpada, Sarvajnânâtmaka and Vishudeshvara which occur in the Kulachûdâmani to refer to items 1, 36, 48 and 64 respectively of the Vâmakeshvara list then the two lists correspond except as to the 9 items marked with an asterisk. In the place of these last the present work appears to give the names of the following Tantras:—Mahâsârasvata, Tantrajnâna, Vâsuki, Mahâsammohana, Mahâsûkshma, Vâhana, Vâhanottara, Mâtribheda, Vishvâtmaka, Shivâvali. If however we thus count them we get 10 Tantras or one too many. Possibly Mahâsûkshma may be part of the title of the Vâhana Tantra which succeeds it, in which case it may be eliminated.

The Bharava then says that He knows all these Kulasundarîs, doctrines and Tantras but has nevertheless not attained bliss (Ânanda) He asks the Bhairavî why this is so?

In reply the Bhairavî first gives some general philosophical instruction in eleven verses (I. 16-26) to the Bhairava whom She addresses as the most Supreme Kula the ocean of Tântrika Kula knowledge (Tantrajnânakulârnava) which, since He apparently seeks instruction, has for the moment been obscured by Her Mâyâ This portion may be divided into three sections The first (vv. 16-17) refers to that primordial state when She as Prakriti was hidden in Chidânanda (Ahang Prakritirûpâ chech chidânandaparâyanâ) In this state there is neither creation maintenance or destruction; neither Brahmâ Hari or Shambhu or other Devas, neither attachment, suffering nor liberation, neither piety, Theism, or Atheism Japa Guru or Shishya

The second state (vv. 17-24) is that in which the Devî covering Herself with Her own Mâyâ becomes desirous of creation (Unmukhî) and threefold Then joyful in the mad delight which comes of Her union with the Supreme Akula She becomes Vikârinî, that is the Vikâras or Tattvas arise in Mulaprakriti.

> Mâyayâchchhâdya châtmânang tridhâ bhûtvâ yadonmukhî
> Parâkularasonmâdamodinî cha vikârinî

At this second stage Brahmâ Hari, Shambhu appear and with them the Worlds (Loka) and the Elements (Panchabhûtâni) of which they are composed By the differentiation of Shiva and Shakti the Gunas commence to operate (Shivashakti prabhedena gunotpattistu jâyate) Brahmâ and the others are not distinct entities They are all one and the same as parts of Her The creation which is Mâtrâtmaka appears and then disappears in Pralaya

In the third section (vv 24 26) the Devî teaches the great lesson that all scripture and ritual are unneeded where She is known as they are unneeded where She is not known For scriptural teaching is a means to an end —knowledge of Her. It therefore has no use where She is known If on the other hand religious disposition is wholly wanting these means alone will not evoke it though they are not without their uses in educating a latent piety in the disciple The Bhairavî then says 'I manifest myself as woman (that is in female form or

Shakti) which is my own Self and the very essence of creation (Nârîrûpiṇg samâsthâya srishtisâram mahâtmakam) in order to know Thee Bhairava the Guru who art united with Me (Bhavayogastham) She adds that even when all this is said Her Tattva is not known

The Devî then speaks of the methods (Upâya) of attaining liberation which is the essence of all Tantras and is honoured by all Devatâs These means secure knowledge and awaken Tattvabodha They destroy both merit and demerit and (v 29) give both enjoyment and liberation (Bhogamuktiprad âyakam) This doctrine is said to have been kept as a profound secret so that it had not been divulged even to Vishnu Brahmâ nor Ganapa It should be concealed in the heart (Gopanîyantu hridaye) This wonderful secret my child should be kept from Pashus (v 40 Rahasyam adbhûtang vatsa goptavyam pashushangkate) The Devî speaking of this doctrine thus addresses the Bhairava Child (Vatsa) it strikes me with wonder and bewilders even the wise It is replete with numerous and bewildering meanings and is the final resting place of all good disciples (Sachchhishya paramâspadam) It is Sadâchâra according to all doctrines (Sarvavâdisadâchâra) and is at the same time blamed or reprobated by all doctrines (Sarvavâdivigarhita) It can be learnt only from a good teacher (Sadâcharyyaparyyaptam) Follow it with care

To begin with the Devî speaks of the necessity for the acquisition of Jnânashuddhi the purification of knowledge and for this purpose She refers to the daily observances beginning with the morning rites The Sâdhaka should rise in the morning, make his Pranâma to the Kula trees (Kulavriksha) and contemplate upon the Kula (Shakti) from the Mulâdhâra to the Brahmarandhra and meditate on the Guru

The Kulavrikshas according to the Kâmeshvara Tantra are Shleshmâtaka Karanja Nimba Ashvattha Kadamba Vilva Vata Ashoka(1) The Târârahasyavrittikâ quoting the above verse from the Kâmeshvara Tantra adds that the above are those usually enumerated but that a ninth is added by some namely the Chinchâ The printed Tantrasâra however gives a list of ten trees *viz* the first seven mentioned together with

(1) Shleshmâtakakaranjâkhyan nimbâshvatthaka lambakâh
Vilvo vato prashokash cha ityashtau kulapâdapâh

U*d*umbara, Dhâtrî, and Chinchâ(1). From which it would appear that whilst Shleshmâtaka, Karanja, Vilva, Ashvattha, Kadamba, Nimba and Va*t*a are generally recognised as Kula trees, U*d*umbara, Dhâtrî, Chinchâ, and Ashoka are only exceptionally so. Then follows the mental worship of the eight Kulanâthas, namely Prahlâdânanda, Sanakânanda, Kumârânanda, Vashi*sh*t*h*ânanda, Krodhânanda, Sukhânanda, Jnânânanda and Bodhânanda. Their Dhyâna is given in two verses. They are those whose eyes betray the bliss in their hearts which comes from the great Rasa (Mahârasarasollâsahr*i*dayânandalochanâ*h*); whose darkness (Tamas) has been cut and crushed by embracing Kula; the dispellers of fear who know the meaning of all the Kula Tantras (I. 36-37). The Chapter closes with the instruction that the Guru fit to initiate a disciple in this system must be a Kulîna and no other. The Kulîna is Adhikârî of all Vidyâs and is competent to initiate in all Mantras (Dîks*h*âprabhu*h* sa evâtra sarvamantrasya nâpara*h*) The work of those who leave the Kulaguru is stated to be mere Abhichâra.

CHAPTER II.

This chapter begins with the ablution-rites (Snâna) and states the Shâstric rules which must be followed. The devotee, after ablution, is directed to wear two pieces of cloth (II. 12). This is strictly in accordance with the rules laid down by Yogî Yâjnavalkya. A departure from this rule constitutes, according to Bhr*i*gu, nakedness, which disqualifies for the performance of religious rites The devotee is next directed to worship Shakti with offerings of flowers, incense, perfumed betel, and other desirable articles Then follows the worship with Yantra and the contemplation of Oneness with the Mother. The worship of the Sâdhaka's wife (Nijakântâm II. 30) is described with the details of her initiation to be given where She has previously been uninitiated

(1) Shleshmâtakakaranjancha vilvâshvattha kadambakâ*h*
Nimbo va*t*o *d*umburancha dhâtrî chinchâ dasha smr*i*tâ*h*

CHAPTER III.

The rites prescribed for the night are disclosed in this Chapter. If the devotee worships a Parashakti, he should first initiate her if she happens to be uninitiated The mantra for such initiation is referred to in three verses (III. 13-15). The food to be offered to Shakti during the Purashcharana-ceremony is enumerated at length (III. 22-26) The Shaktis worshipped are to be looked upon as eight Mâtrikâs, and they should be named accordingly. The hymn to be recited in their worship is given, which shows that each of them is to be addressed as one of the aspects of the Mother Herself.

The hymn is called Karnejapa-stotra from the fact that each verse addressed to each of the Mâtrikâs is whispered into her ear. In this worship the elder may bow down to the younger, one of superior caste to one of inferior caste, for the Shaktis selected for worship, are each and all manifestations of the Mother. The following translation and accompanying notes are by the General Editor

OM

Obeisance to Thee O Mother! O Devî!
The pure One (1) Who art Brahmâ (2)
Remove by Thy mercy all obstacles (3) which beset me
And grant me liberation (4)

2

Our great Lady! (5) Bestower of blessings!
Oh Devî! Who art the Supreme Bliss (6)
Remove by Thy mercy all obstacles which beset me
And grant me liberation

---

1 Anaghe
2 *Brahmarûpadhare i. e.* Shakti of Brahmâ or Brâhmî Shakti
3 Vighnam ; that is obstacles standing in the way of liberation
4 Siddhi ; the greatest of which liberation (*Moksha*) is. *The refrain runs* —
Kripayâ hara vighnam me mama siddhing prayachchha me.
5. Mâheshi, Shakti of Mahesha or Shiva *Shaiva Shakti*
6 *Paramânandarûpini* for She is according to Tantra one with the Supreme Brahman Who is Bliss Itself

3.

Kaumârî! (1) beautiful Playmate of Kumâra!
The sovereign Mistress of all Vidyâs! (2)
Remove by Thy mercy all obstacles which beset me
And grant me liberation

4.

O Devî! Who borne by the son of Vinatâ (3)
Art Vi*sh*n*u (4)
Remove by Thy mercy all obstacles which beset me
And grant me liberation

5.

Oh Devî! Bestower of blessings! Who art Vârâhî (5)
By Whom the earth was lifted on Thy tusks (6)
Remove by Thy mercy all obstacles which beset me
And grant me liberation.

6.

O Devî! Who art Shakra (7)
Who art worshipped by Shakra and other Suras (8)
Remove by Thy mercy all obstacles which beset me
And grant me liberation.

7.

Châmu*nd*â! (9) besmeared with blood wearing a garland of severed heads
Destructress of fear!
Remove by Thy mercy all obstacles which beset me
And grant me liberation.

---

1. Shakti of Kumâra
2. Sarvavidyeshî, the Vidyâs are various manifestations of Mahâshakti.
3. That is the bird king Garu*d*a the vehicle of Vi*sh*n*u.
4. Vi*sh*n*urûpadhare, i. e. Vai*sh*n*avî Shakti.
5. Shakti of Varâha the Boar incarnation of Vi*sh*n*u.
6. The Varâha Avatâra which succeeded the Kûrmma and raised the earth from the waters in which it was submerged
7. Indra, the Devî is here addressed as the Shakti of Indra or Aindrî Shakti
8. The Devas.
9. One of the Sanghâri*n*î manifestations of Devî

8.

Mahâlak*sh*mî,! Mahâmâyâ! (1)
Destructress of anguish and sorrow!
Remove by Thy mercy all obstacles which beset me
And grant me liberation.

9.

Thou art O Devî! the Father and Mother of all (2)
And art to us in the place of Father and Mother (3)
One Thou art yet manifold (4) in the form of the Universe (5)
Obeisance, Oh Devî! to Thee.

With the recitation of this hymn ends the Pûjâ of the Shaktis; the worship of at least one of whom is enjoined. Other rites are enumerated in the subsequent Chapters.

CHAPTER IV.

The devotee should be well versed in Vai*shn*avâchâra that is in Bhaktimârga before he can be permitted to adopt any of the special rites. He should be Udârachitta*h* (large minded) Paranindâ-sahi*shn*u*h* (patient of ill said of him) and Upakârarata*h* (one who does good to others) *He is required to recite* his Mûla-mantra if he happens to come upon a deserted temple, junction of four roads and such other places which are said to *be fit for worship. He is directed also to bow unnoticed to* Mahâkâlî if he sees certain birds and animals, *Gr*dhra (Vulture), K*sh*emangkarî (Brâhma*n*i kite) Jambukî (She-jackal) Yamadûtikâ (raven) Kurara (osprey) Shyena (hawk, eagle or falcon) a crow and a black cat. He is further directed to do circumambulation (Pradak*shin*a) of a corpse and the cremation ground. The *Mantras to be recited on such occasions are noted. Obeisance*

---

1. Mahâmohe As such the Mother is the Destructress of Avidyâ and therefore as the verse *says destructress of all the anguish and sorrow which proceed from it.*
2. Pit*r*lmât*r*amaye
3. Pit*r*imât*r*avahi*sh*k*r*ite. The earthly father and mother which are mere Angshashaktis are put aside to revere *Her as the real Father and Mother of all*
4. Eke bahuvidhe
5. Vishvarûpe.

must also be made when he sees a black flower, red cloth a king a prince, an elephant a horse a chariot weapons of war, valorous man (Vîrapurusha) a buffalo a Kaulika or an image of Mahishamardinî If he sees a jar of wine fish or flesh, or a beautiful woman or a Devî Bhairavî, he must bow and recite a special mantra The Nîlatantra gives a fuller list of objects to which obeisance is to be made in this way Then comes the ritual prescribed for the worship of Kâlî in the cremation-ground The Dhyâna is revealed in seven verses (IV 39 45) As this Devî fulfils all Siddhis She is called Dakshinâkâlî

CHAPTER V

This Chapter deals with rites which are performed for the development of powers enabling the devotee to draw towards him any Deva lower Spirits or human being he wishes Vv 7 8 say that if anything is taken from the subject of the rite which belongs to him or he or she are ill treated or deceived in any way the Sâdhaka is fallen (Bhrashta) and dies Harm also happens to his family from such magic (Abhichâra) The rite consists of the worship of Dakshinâkâli The *Rishi* of the Mantra is Bhairava and Chhanda is Ushnik The first Vîja is the supreme Shakti (Purvang vîjang parâshakti) The Angga nyâsa is directed to be performed with the Vija coupled with the six long vowels In this rite the Brâhmana Sâdhaka is directed to substitute for wine (where this is mentioned) honey in a vessel of copper (v 78) or he may perform the Kulapûjâ with Kula wine

CHAPTER VI

This part is concerned with the method of acquiring powers (Vetâlasiddhi) enabling the devotee to go anywhere he pleases It consists in the worship of Yoganidrâ Kâtyâyanî Pûrneshî Chandî Kâmakhyâ and Dikkaravâsini The special rite of Sâdhana which goes by the name of Shavasâdhana is described in this chapter (vv 19 28) The object of this Sâdhana in this special instance is the acquisition of the power with which the Chapter deals

CHAPTER VII

This the last chapter describes the worship of Mahi*sh*a mardinî which from the large number of stone and metal images discovered in various places seems to have been very popular at one time The worship of Mahi*sh*amardinî appears to have undergone gradual changes This is indicated by the Mantra as disclosed in the Kulachû*d*ama*n*i The Mantra has been revealed in the usual Tântrika garb by the following verse —

> Trailokyavîjabhutânte sambodhanapadang tata*h*
>
> S*ri*sh*t*isanghârakau var*n*au vidyâ mahi*sh*amardinî

This yields a mantra of nine syllables namely

> Ong Mahi*sh*amardinî Svâha

But the text (VII 5) ordains that if the Mantra and its Sâdhana is disclosed at all it may be disclosed to one who is extremely obedient to his Guru but even then not with its Vîja Only eight syllables should be disclosed thus reducing the mantra to

> Mahi*sh*amardinî Svâhâ

It is said that the Mantra of nine syllables should not be imparted but should in the Kali age be kept concealed and that eight syllables alone should be disclosed with the Mantra Svâhâ but never with the Mantra Nama*h*

It would appear from the Shâradâtilaka a compilation by Lak*sh*ma*n*a Deshika of the eleventh century A D that in his day the Mantra of eight syllables alone was known The Mantra of ten syllables is not mentioned even by the Kula chû*d*ama*n*i This may be taken to suggest that the worship of Mahi*sh*mardinî is of great antiquity Originally the mantra was of eight nine and ten syllables But in course of time (at the date when the Kulachû*d*âma*n*i was reduced into writing the Mantra of ten syllables had already fallen into disuse while the Mantra of nine syllables was discontinued In the eleventh century A D (at the date of the compilation of Shâradatilaka) the Mantra of eight syllables only was known

Another important change is noticeable in the *Rishi* and Chhanda of this Mantra The *Rishi* according to Râghava's Commentary on the Shâradâtilaka is said to be Shakavatsa, the Chhanda according to it is Prakriti The Commentator also notices that in his day according to some the *Rishi* was also said to be Mârkandeya But the Kulachûdâmani (VII. 11) distinctly says that the *Rishi* is Nârada and the Chhanda is Gâyatrî It is noticeable that the *Rishi* and Chhanda of the Mantra for the worship of Durgâ are Nârada and Gâyatrî. May it be that the worship of Mahishamardinî was gradually sought to be cast into the same form as the worship of Durgâ? This seems highly probable from another circumstance that according to the Shâradâtilaka-*t*ikâ of Râghava Bha*tt*a, the Pî*th*apûjâ should be performed as ordained for the worship of Durgâ

The image of Mahi*sh*amardinî is however different from that of of Durgâ Mahi*sh*amardinî according to Kulachû*d*âma*n*i (VII 13) has eight hands holding on the right side Chakra [illegible] w) Shûla (trident), [illegible] Dhanu (bow) and Tarjanî-mudrâ ([illegible]) The Devî is said to be of black colour, wearing yellow cloth, and is placed on the body of a black buffalo

This Dhyâna does not exactly correspond with the one which is noted in the Shâradâtilaka According to it, the Devî holds in Her hands Chakra, Shangkha (conch shell), K*ri*pâ*n*a (sword) Khe*t*aka (club) Vâ*n*a Kârmuka (bow) Shûla and Tarjanî mudrâ The Devî who is said to be of the colour of Garu*d*a stone (emerald) and bedecked with the crescent moon is described as sitting on the head of the buffalo

In the Hymn incorporated with the text of the Kulachû*d*âma*n*î (VII 33) the Devî is said to be black of colour, resembling crushed antimony and is described as holding Chakra, Dara (Shangkha) Kart*ri*kâ (small sword) Khe*t*a (club) Vâ*n*a, Dhanu, Trishula and Abhaya mudrâ So far as this Mudrâ is concerned Râghava cites an authority to show that Tarjanî mudrâ is the same as the Abhaya mudrâ It appears from the Tantrasâra that the Devî is to be worshipped now in this form

The Kulachû*d*âma*n*i gives no Shangkha or Khe*t*aka or Kart*ri*kâ It has instead two Kha*d*gas and Charma The Shâradâtilaka mentions no Charma or double sword It introduces Shangkha and Khe*t*aka The Hymn makes a further

departure by changing the Kha*d*ga into Kart*t*ikâ This is exactly what appears to have been in vogue when the Tantra sâra came to be compiled about 400 years ago The Hymn therefore appears to be of a date later than this

While the images appear to have changed in this way, the mode of worship has remained pretty fairly the same The details are given with a view to help the reader to follow the ritual

The worship of Mahi*sh*amardinî is in general performed in the usual Tântrika way The text only notices the points of difference which constitute its special features The most noticeable of these is the Angganyâsa which usually embraces six Anggas In the case of the worship of Mahi*sh*amardinî the text (VII 15 17) mentions only five Anggas The Shâradâtilaka (XI 25) says that in this worship Nyâsa is made only upon five Anggas leaving out the Nyâsa of the eyes The Dhyâna is given *in verses 12 14* The Yantra is composed of a lotus of eight petals in each of which (VII 18) eight Devîs are worshipped described generally as Durgâ and others (Durgadyâ) Their names are given in the Shâradâtilaka (XI 29) as Durgâ Varavar*n*inî Âryâ Kanakaprabhâ K*r*ittikâ Abhayapradâ Kanyâ and Surûpâ They are worshipped with the long vowels â i û *ri lri* ai au and a*h* Thus —Âng Durgâyai nama*h* Îng Varavar*n*inyai nama*h* Ûng Âryâyai nama*h* *Ring* Kanakaprabhâyai *nama*h** *Lring* K*r*ittikâyai nama*h* Aing Abhayapradâyai nama*h* Aung Kanyâyai nama*h* A*h* Surûpâyai nama*h* The Shâradâtilaka *t*ikâ of Raghava Bha*tt*a says that in selecting the long vowels *ri lri* should be rejected as neuter vowels The Tantrasâra however gives the long vowels as â î û *ri lri*, ai au a*h* *The weapons are also to be worshipped along* with the consonants beginning with ya or in other words the consonants beginning with ya that is ya ra la va sha *sha* sa and ha are selected

The hymn to Mahi*sh*amardini incorporated in the Kulachû*d*ama*n*î is recited by Bhairava The text of this hymn appears to have grown defective in course of time Reference had accordingly to be made not only to the printed edition but to Ms copies of the Tantrasâra in which it is quoted One Ms dated 1604 Shaka year found in the district of Mymensing by the travelling Pandit of the Varendra Research Society was of great help in restoring the correct reading The text as printed herein may therefore be taken as fairly accurate From the hymn (Vv 22 35) it appears that whilst the worship of

Vish*n*u and Shiva was popular, and their votaries were applauded the Kulâchâra was blamed. A translation of this hymn in English was printed in the volume entitled "Hymns to the Goddess" by A. & E. Avalon. As was there pointed out the text of the Tantrasâra used for this translation was in parts corrupt and unintellegible and in others of doubtful meaning. A further translation with commentary has therefore been here made by A. Avalon of the text as it has now been revised: and the opportunity has been availed of to correct some errors. The following translation and accompanying notes are by the General Editor

---

MAHISHAMARDINÎ(1) STOTRA.

1

O Cha*nd*î ! (2)
By Whom the act of the wicked and formidable Asura(3) was shattered.
Do Thou wander in my heart.
Destroy my selfishness and the calamities which deeply pierce me,
Arising from the mass of malice and fears (which assail me),
So that, free from danger,
And protected by the lotus cluster of Thy feet,
My swan-like(4) mind may swim and rejoice in the Ocean of Bliss.

2

What fear of his enemies has he who worships Thee?
The Devas who worship Thy feet
Having abandoned the form of N*ri*singha(5)
Whose towering mane rivals in splendour and height towering Mount Sumeru,

---

(1) A title of the Shakti of Shiva as the powerful victrix of demons. She is Mahisha mardinî, as the slayer of Mahisha. The Daitya Shumbha attacked Her in the form of a buffalo (Mahisha), see Cha*nd*î.

(2) A form of the Devî assumed for the destruction of the Daitya Cha*nd*a, and who assisted in the destruction of the demon Raktavîja, see (Mârka*nd*eya Purâ*n*a)

(3) Mahisha

(4) Manohangsa, the Hangsa is variously described as a swan, gander, and flamingo

(5) The Man lion incarnation (Avatâra) of Vish*n*u, in which He destroyed the Daitya Hiranyakashipu, father of His devotee Prahlâda.

And whose fingers are outstretched to tear (the breast of)
Hiranyakashipu(1)
Now worship (the lion)(2) the enemy of the elephant(3)
Server of Thy feet which destroy the bonds of the Pashu

3

O Chandî! when the syllables, the letters of which speak
of Thee,
Reach the ear, then Brahmâ and other Devas
Sing the truth touching *Purusha* and *Prakriti*(4).
O Devî! be today gracious to me,
Devoted as I am to the kissing of Thy sacred lotus feet,
The one and only glittering abode of the essence of the
nectar of all Devatâs.

4

If, because of my following Your way of Kula(5),
I suffer reproach, better is it that I shall thus be without
fame.
Let me not have that which comes of the worship of
Keshava(6) and Kaushika(7);
Rather, O Mother! let my heart rest in meditation on Thy
lotus feet,
Worshipped by Brahmâ, Hari(8), and the Enemy of Smara(9)
By the Eater of oblations(10) and the Enemy of the
Daitya (11).

---

(1) The Avatâra is generally represented with the King of the Daityas accross His knees, tearing asunder with His hands and claws the latter's belly. See note 5, p. 16

(2) Which accompanies the Devî as Durgâ. After the destruction of Hiranyakashipu, Vishnu's wrath was not appeased. The world trembled, fearing what He might do. The Devas asked the help of Shiva, who assumed the Sharabha form—that of a lion with wings and eight feet—who caught up Vishnu into the air and held him there until he had become powerless. The lion then went to the feet of Durgâ, whom he accompanies.

(3) Kari the elephant form subsequently assumed by the Asura Mahisha. Karivairî=enemy of elephant=lion.

(4) Shiva and Shakti; the "Male" and "Female" from whose union springs the Universe.

(5) That is, Kulâchâra, one of the divisions of Tântrik worshippers, who, the verse says, are misunderstood, and therefore subject of reproach; and which is contrasted in the next line but one with the more popular and conventional worship of Keshava and Kaushika.

(6) Vishnu. (7) Indra. (8) Vishnu.

(9) Smara, the God of Love; Shiva, who slew him, is his "enemy."

(10) That is Fire.

(11) Daityâri: usually an epithet of Shrî Krishna, but as Hari has already been mentioned, possibly the reference may be to Indra. According to Medinî, Daityâri=Devatâ.

5

O Mother! If I be engaged in the constant contemplation of Thy lotus feet,
Then what is there which Siddhas have(1) which I have not
May Thy lotus Feet be ever present to my blissful mind(2)
Thy feet from which exceeding mercy flows!
O propitious Mother! do Thou forgive me

6

Verily and without doubt, even the Lord of Bhûtas(3) would have perished(4)
Maddened as He was with the joy of the embrace of (Thee Who art) His own self(5)
Had He not been freshened by the lotus fragrance of Thy feet,
Bathed in the honey which flows within
From the union of Shiva and Shakti(6)

7

O Mother! let the stream of heavy showers of holy devotion towards Thee
Be ever shed upon me,
Struggling and drowning(7), alas! as I am in the endless Ocean of Illusion

---

(1) Siddhâspada.

(2) This "mind" has a qualifying adjective viz —"Akshatasampadi" "of uninterrupted happiness." It is so because the Devî is dancing there

(3) Shiva is Bhûteshvara or Bhûtanâtha Bhûta, which in a general sense means 'beings,' specifically refers to the Spirits by whom Shiva is surrounded, and of whom He is Master

(4) It is by the Devî said that Shiva is Parameshvara for without Shakti He is nothing, and without Her life giving energy and support cannot exist As the Kulajikâ Tantra says: "Without their Shaktis the husbands are but Preta (inert, corpses)" So also the Jnânârnava "O beloved, pure Sadâshiva without Shakti is without motion like a corpse, for without Shakti He can do nothing"

(5) Svâtmânam parirabhya Literally, having embraced Himself. The Devî is, however, in a dualistic sense, His sacred half, and in reality one with Him and his own self (see Mahânirvâna Tantra, Chap. I). Cf Âtmaratipriyâ (Shatchakra p. 64)

(6) Dalitâdrichyutachandrachandanarasaprâgalbhyagarbhasravat The meaning is not clear but Chandra (moon) seems to stand for the Vija of Shiva (which it also means); and Chandanarasa (liquid sandal flow) issues from Devî. Therefore the union of Shiva and Shakti in the Sahasrâra appears to be indicated

(7) Mohajaladhi vyâdâra vad'hu, i e "pierced by the mockery of the ocean of illusion"

Without taste of the water of the Bliss of Brahman
Which devotion dispels the weight of anguish from numbers
of Devas

8

May the glory of Thy feet dark as a rainladen cloud,
Be ever in my heart
Dispelling by its lustre as of ten million suns
The darkness which overspreads my mind
From its glittering womb were born the three Devatâs
Who create maintain, and destroy the world
Whose substance is pure consciousness and bliss

9

May(1) Devî Durgâ Who gives victory and happiness
Dispeller of fear Victrix of fortresses and ill fortune
Who had power to destroy the proud enemies of the
Devatâs
And Who strikes terror into the hearts of thousands (of
Ever conquer! Her foes)
She it was Who having severed the head of the Asura
Mahisha,
Crushed and killed under Her feet him who assumed the
form of a buffalo
Now bellowing now charging and again retreating
And from whose mouth the Asura issued

10

In the red ocean vast and surging
Danced the great shields weapons and streamers(2) of the
enemy
(An ocean) clouded by the flight of discus
And the arrows of the heaving multitude of soldiers
There lay the heads of the proud and wicked Asuras
Broken and cut to pieces tossed about by the storm of
battle
(The sight of which) sharpened the thirst and hunger of
the birds of carrion

---

(1) See Mârkandeya Ch[illegible] vv 38 39
(2) Ch[illegible]

11

I meditate(1) upon Devî Mahi*sh*amardinî,
Rushing in frenzy now here, now there, on that wondrous
field of battle (for the slaughter of the enemies)
Attended by eight companion Mât*ri*s(2)
And on the Mantra and Badhû Vîja(3) in the lotus of eight
petals(4).
Within the two horns of the fierce and terrible restless and
challenging head
Bent low and slanting(5) of the maddened buffalo.

12

Let the Sâdhaka meditate on the dark Shivâ
(Mahi*sh*amardinî),
Holding in Her hands discus, lance, axe, shield, arrow,
bow, and trident,
Making the gesture(6) which dispels fear;
Her mass of hair is like a bank of cloud entwined up on
Her head,
Her face most formidable awes (Her foes)
Making even the defiant falter
Her laugh is loud and terrible.

13

O Devî! such as in this manner
Meditate upon this Thy faultless form
Or upon Thee as Durgâ or other form of Thine
Worshipped by Indra and other Devas,
To them it is given to attack the cities of their foes,
And conquering their enemies, to gain a kingdom,
They too, acquire the nectar of the knowledge of poesy,
And power to arrest, banish, and slay(7)

---

(1) Reading Smare for Vare in text

(2) The Devis so called *vide ante* the Karpûrâdi Stotra

(3) String the Mantra may be said with this or the Tara (Ong) Mâya (Hring) Kâma (Kling) or Vâgbhava Vija (Aing)

(4) On the petals are the eight syllables Mahi*sh*amardini svâhâ "Salutation to the Devî slayer of Mahi*sh*a"

(5) The buffalo when charging puts its head askew The Mantra is thought of as placed between the two horns

(6) The Abhayamudrâ

(7) Stambhanam, Uchchâ*t*anam and Mâra*n*am, three of the Tantrik *Shat*karma

14

Whosoever reads or hears this Hymn
Made by me in rapt meditation upon Thy lotus feet,
Wherein is said Thy Kula worship and Mantra in hidden form(1)
In the palms of the hands of all such
Are forthwith wealth, fulfilment of desire and liberation.
O Mother! salutation to Thee!
May Thou conquer!

In the concluding portion of this Chapter the Devî says that Her chief forms are represented by Mahi*sh*amardinî, Kâlî, and TripurÂbhairavî, the last being considered the primary manifestation (VII. 37) This work inculcates the worship of Yoginîs as a part of Kula-worship, on Kula-days (Kulavâra) and Kula-tithis, specially on the 14th day of the moon

[The Kulavâras have been described in the Yâmalas from which they have been quoted in the Tantrasâra as follows "Tuesday and Friday are Kula days while Wesdnesday is both Kula and Akula, the rest being all Akula "(2) Again all Tithis with an uneven number are Akula, with an even number Kula with the exception of the second, sixth and tenth which are both Kula and Akula](3)

The evening rite, consisting in the offering of food to jackals, is described at length The Devî towards the end says "Thou art the Guru of all the Tantras and neither I nor Hari Therefore Thou art the Revealer of the Tantras I entered into Thy body (as Shakti) and thereby Thou didst become the Lord (Prabhu) There is none but Myself who is the Mother to create (Kâryyavibhâvinî) (4) and therefore it is when creation

---

(1) The Mantra Mahi*sh*amardini svahâ may be spelt out from the first six verses from the following words which respectively commence them Machchitte (Ma) Hitvâ (Hi) Cha*nd*î tadvi*sh*ayântara (*Sha*) Mannindâ (Ma) Nirddi*sht*o smi (Rdini) Svâtmânam and not âtmânam as given in the text (Svâ) and Hahâ (Hâ)

(2) Kavichandrau guru*h* saurish chatuvârash*ch*akulâ matâ*h*
Bhaumashukrau kulakhyau tu budhavâra*h* kulâkula*h* See Patala VII. 38

(3) *Dvitiyâ dashamî shash*t*hi kulâkulamudâhritam*
*Vi*sh*amâshchâkulâ*h* sarvâ*h* she*sh*âshcha tithaya*h* kulâ*h*
Similarly all Nak*sh*atras with an even number are Kula
Vâru*n*ârdrâl hijinmulang kulâkulamudâhritam
Kulâni samadhi*sh*nyâni she*sh*ai hâny akulâni cha.

(4) That is She has the disposition to act or to carry out what He wills She Kartritva for the Father as efficient cause does not act, but the Mother in whose seed of the world is sown alone does so

takes place that sonship is in Thee. Thou alone art the Father who wills what I do (Kâryyavibhâvaka) and none else.

> Mâng vinâ jananî kâpi naiva kâryyavibhâvinî
> Ata*h* kâryye samutpanne putratvang tvayi vartate
> Tvâng vinâ janaka*h* ko'pi naiva kâryya-vibhâvaka*h*
> Atastvameva janako nâstyanyo'pi kathanchana

"At times Thou art the father ; at others the son ; at times Thou art the Guru ; at others the disciple. By the union of Shiva and Shakti creation comes (Shivashakti-samâyogât jâyate s*ri-shti*kalpanâ). As all in this universe is both Shiva and Shakti (Shivashaktimaya) therefore, Oh Maheshvara ! Thou art in every place and I am in every place. Thou art in all and I am in all."

Varendra Research Samiti, Rajshahi,
August 1915.

A. K. MAITRA.

कुलचूडामणितन्त्रम् ।

श्रीआर्थार एवेलनेन प्रवर्त्तितम् ।

श्रीअक्षयकुमारमैत्रेण पर्य्यवेक्षितम् ।

श्रीगिरीशचन्द्रवेदान्ततीर्थेन सम्पादितम् ।

कलिकातानगर्य्यां

संस्कृतयन्त्रे

श्रीउपेन्द्रनाथचक्रवर्त्तिना मुद्रितम् ।

लण्डनराजधान्यां लुज्याक् एण्ड कों कर्त्तृकेण

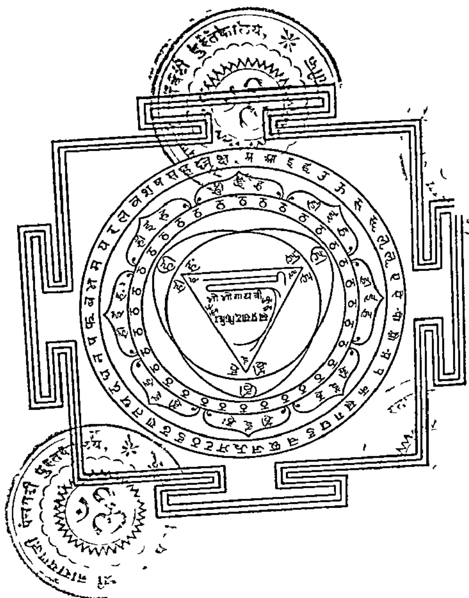
प्रकाशितम् ।

कलिकातानगर्य्यां ३० नं, कर्णओयालिसष्ट्रीटस्थसंस्कृतप्रेस

डिपजिटरीभवने प्राप्तव्यम् ।

खृः १९१५ ।

PRINTED BY UPENDRA NATHA CHAKRAVARTI,
AT THE SANSKRIT PRESS,
NO 5, NANDAKUMAR CHAUDHURY'S 2nd LANE, CALCUTTA.
1915.

आदर्शपुस्तकविवरणम्।

पुस्तकद्वयमवलम्ब्यास्य सङ्कलनं कृतम्। तत्र "क"-संज्ञकं पुस्तकं श्रीयुक्तेन अटलविहारिघोषमहोदयेन संगृहीतम्। "ख"-संज्ञकं कंपा-नगराधिपतेः सुगृहीतनामधेयस्य श्रीलश्रीयुक्तमहाराजक्षौणीशचन्द्ररायवाहा-दुरस्य पुस्तकालयादानीतम्। उभयमेवाशुद्धिवहुलम् च्युतिदुष्टञ्च; अत उभयस्मादेकैकश्येनांशविशेषमवलम्ब्य समीचीनतया प्रतिभातः पाठो मूले न्यवेशि। पाठान्तरन्त्वधस्तान्निहितम्। बुद्धिमान्द्यादत्र पाठविचारणायां मया यत् स्खलितं तत्तु तन्त्रार्थरसिकैः सुधीभिः सुविचार्य्य प्रदर्शनीयम्। अवश्यम्भाविनि स्खलने परिज्ञाते तु तस्य प्रतिविधानं सम्भवि।

सविनयप्रार्थनेयं श्रीपूर्णानन्दवंशकरीर-
गिरिशचन्द्रशर्म्मणः।

कुलचूड़ामणितन्त्रम्

प्रथमः पटलः ।

—:**:—

श्रीनमः शिवाय । *

श्रीभैरव उवाच ।

असंख्या त्रिपुरादेवी असंख्याता(१) च कालिका ।
वागीश्वरी तथासंख्या तथा च सुकुलाकुला (२) ॥ १ ॥
मातङ्गिनी तथा पूर्णा विमला चण्डनायिका ।
त्रिपुरैकजटा दुर्गा या चान्या कुलसुन्दरी ॥ २ ॥
वैष्णवं गाणपत्यञ्च महासौरमतं तथा ।
शैवं शाङ्करजात(३)ञ्च यत्किञ्चिद् भूतसम्भवम् ॥ ३ ॥
चतुःषष्ठी च तन्त्राणि (४) मातृणामुत्तमानि च ।
महासारस्वतञ्चैव(५) योगिनीजालसम्बरम् ॥ ४ ॥
तत्त्वसम्बरकं नाम भैरवाष्टकमेव च ।
बहुरूपाष्टकं ज्ञानं यामलाष्टकमेव(६) च ॥ ५ ॥

---

* ख-पुस्तके तु "नमस्तस्मै ।
गुरुगौर(व)शामयी-व्यपितेन्द्रियसञ्चय· ।
जगदम्बा-पदाम्भोजे रोलम्बोऽहं दिवानिशम्" ।
...धिकमुपक्रमे दृश्यते ।

(१) असंख्या चैव कालिका । ख ।
(२) तथा महत् कुलाकुल । ख ।
(३) शङ्करजातञ्च । ख ।
(४) चतुःषष्टिश्च तन्त्राणां । ख ।
(५) ...हामाया सम्बरञ्च । ख ।
(६) एतत् श्लोकार्द्धं ख पुस्तके नास्ति ।

तन्त्रज्ञानं वासुकिञ्च महासम्मोहनं तथा ।
महासूक्ष्म महादेवि ! वाहन वाहनोत्तरम् (७) ॥ ६ ॥
हृद्भेदं मातृभेदञ्च गुह्यतत्त्वञ्च कामिकम् (८) ।
कलापक (९) कलासारं तथान्यत् कुब्जिकामतम् ॥ ७ ॥
मायोत्तरञ्च वीणाख्य त्रोडल त्रोड़लोत्तरम् (१०) ।
पञ्चामृतं रूपभेदं भूतडामर मेव च (११) ॥ ८ ॥
कुलसार कुलोड्डीशं तन्त्रो (न्त्रं) विश्वात्मकं यथा ।
सर्व्वज्ञानात्मक देवि ! महापिचुमतं (१२) तथा ॥ ९ ॥
महालक्ष्मीमत देवि ! सिद्धयोगेश्वरीमतम् (१३) ।
कुरूपिकामत देवि ! रूपिकामत मेव च ॥ १० ॥
सर्व्ववीरमतं देवि ! विमलामत मुत्तमम् (१४) ।
पूर्व्वं पश्चिम-दक्षञ्च उत्तरञ्च निरुत्तरम् (१५) ॥ ११ ॥
तन्त्र वैशेषिकं ज्ञान शिवावलिमथापरम् (१६) ।
अरुणेश मोहनेश (१७) विशुद्धेश्वरमेव च ॥ १२ ॥
एवमेतानि तन्त्राणि (१८) तथान्यान्यपि कोटिशः ।
श्रुत्वा देवि ! न कुत्रापि जातानन्दासि भैरवि ! ॥ १३ ॥

---

(७) महार्थाख्य महादेव वातुलं वातुलोत्तरम् । ख ।
(८) गुह्यतन्त्रञ्च कामकम् । ख ।   (९) कलापादं । ख ।
(१०) लम्बोत्तरञ्च वीणाख्य तोडल ताड़लोत्तरम् ख ।
(११) पञ्चामृत पञ्चभेदं भूतोड्डामर मेव च । ख ।
(१२) सर्व्वज्ञानमय देवि ! महापिचुमतं तथा । ख ।
(१३) योगीश्वरीमतम । ख ।   (१४) विमलामत मेव च । ख ।
(१५) निरुत्तरम् । ख ।   (१६) वीरावलि मथापरम । ख ।
(१७) मोहिनीश । ख ।
(१८) [अत्र पठित तन्त्राणां, "मातृभ्यासुत्तमानि च" इत्यतःपर वामकेश्वरतन्त्रे "महामाया शम्बरञ्च" इत्युपक्रम्य बहु पठितन्त्रनामान्युक्तानि । तत्रत्य पाठोऽन्तरान्तरा किञ्चिदन्यथा दृश्यते, सोऽयं पाठो महाजनपरिगृहीततया समीचीनतया च ध्रियते व्याख्यायते च ।]

"महामाया शम्बरञ्च योगिनीजाल शम्बरम्। तत्त्व शम्बरकञ्चैव भैरवाष्टकमेव च॥

अत्र पूर्वार्द्धे चत्वारि तन्त्राणि—महामाया १ शम्बर २ योगिनीजाल ३ शम्बररूपाणि। शम्बरस्य द्विधोल्लेखस्तु शम्बर वृहत्शम्बरत्वेन व्याख्येय। काचित्तु योगिनीतन्त्र जालशम्बर मित्येव व्याचष्टे। तत्त्वशम्बरकमेक भैरवाष्टकमपर मित्युत्तरार्द्धेऽति द्वे इति षट् तन्त्राणि।

"असिताङ्गो रुरु चण्ड क्रोध उन्मत्त एव च।

कपाली भीषणश्चेति संहारश्चाष्ट भैरवा"॥

इत्युक्ताष्टभैरवविषयक तन्त्र भैरवाष्टक नाम्ना प्रसिद्धम्।

"बहुरूपाष्टक चैव यामलाष्टक मेव च।

चन्द्रज्ञान वासुकि च महासम्मोहन तथा॥"

बहुरूपाष्टकं शिवदूतीसहितानां सप्तानां मातॄणां अष्टौ तन्त्राणि बहुरूपतन्त्रनाम्नाभिहितानि। यामलाष्टकम्—"ब्रह्मयामल १ विष्णुयामल २ रुद्रयामल ३ लक्ष्मीयामल ४ उमायामल ५ स्कन्दयामल ६ गणेशयामल ७ पद्मयामल ८ इत्यष्टसङ्ख्यकम्। भास्करस्तु पद्म-यामल स्थाने जयद्रथयामल पपाठ। चन्द्रज्ञान वासुकि महासम्मोहनानि त्रीणि इत्थमिति श्लोके ऊनविंशति तन्त्राण्युक्तानि।

महोच्छुष्म महादेव वातुल वातुलोत्तरम्। हृद्भेद तन्त्रभेदश्च गुह्यतन्त्रञ्च कामिकम्॥
कलावाद कलासार तथान्यत् कुब्जिकामतम्। तन्त्रोत्तरञ्च वीणाख्य त्रोतल त्रोतलोत्तरम्॥
पञ्चामृत रूपभेद भूतोड्डामरमेव च। कुलसार कुलोड्डीश कुलचूडामणि तथा॥
सर्वज्ञानोत्तर देव! महाकालीमत तथा। महालक्ष्मीमतञ्चैव सिद्धयोगेश्वरीमतम्॥
कुरूपिकामत देवरूपिकामतमेव च। सर्ववीरमतञ्चैव विमलामतमुत्तमम्॥

अत्र पञ्चश्लोक्या अष्टाविंशति तन्त्राणि सङ्ख्यातानि यथा—महोच्छुष्म १ वातुल २ वातुलोत्तर ३ हृद्भेद ४ तन्त्रभेद ५ गुह्यतन्त्र ६ कामिक ७ कलावाद ८ कलासार ९ कुब्जिकामत १० तन्त्रोत्तर ११ वीणाख्य (वीणातन्त्र) १२ त्रोतल १३ त्रोतलोत्तर १४ पञ्चामृत १५ रूपभेद १६ भूतोड्डामर १७ कुलसार १८ कुलोड्डीश १९ कुलचूडामणि २० सर्वज्ञानोत्तर २१ महाकालीमत २२ महालक्ष्मीमत २३ सिद्धयोगेश्वरीमत २४ कुरूपिकामत २५ देवरूपिकामत २६ सर्ववीरमत २७ विमलामतानि।

"पूर्वं पश्चिमदक्ष च उत्तर च निरुत्तरम्। तन्त्र वैशेषिक ज्ञान वीरावलि तथापरम्॥
अरुणेश मोहिनीश विशुद्धेश्वर मेव च"॥ अनेन सार्द्धश्लोकेन एकादश तन्त्राणि उक्तानि—
यथा—पूर्वाम्नाय १ पश्चिमाम्नाय २ दक्षिणाम्नाय ३ उत्तराम्नाय ४ निरुत्तरतन्त्र ५ वैशेषिकतन्त्र ६ ज्ञानार्णवतन्त्र ७ वीरावलितन्त्र ८ अरुणेशतन्त्र ९ मोहिनीशतन्त्र १० विशुद्धेश्वर ११ नामकानि। शक्तिप्रधानतन्त्राणां मध्ये एतानि चतुःषष्टितन्त्राणि उत्तमानि श्रेष्ठानि ज्ञेयानीत्याकूतम्।

तत्कथं वद सुश्रोणि ! मयि त्वत्पादवर्त्तिनि (२०) ॥ १४ ॥

देव्युवाच । (२१)

शृणु देव ! परानन्द परापरकुलात्मक ।
सम्नायामुद्रिताशेष-तत्त्वज्ञानकुलार्णव ! ॥ १५ ॥
अहं प्रकृतिरूपा चेच्चिदानन्दपरायणा (२२) ।
क्व ब्रह्मा क्व हरिः शम्भुः क्व देवः क्व मनोजपः (२३) ॥ १६ ॥
क्व सृष्टिः क्व स्थिति(२४)र्व्वापि क्व वा संहृतिभूमिका ।
क्व रागः क्व सुखं दुःखं क्व मुक्तिः क्व च साधुता ॥ १७ ॥
आस्तिक्यं क्व नु नास्तिक्यं क्व गुरुत्वं क्व शिष्यता ।
माययाच्छाद्य चात्मानं त्रिधा भूत्वा (२६) मदोन्मुखी ॥ १८ ॥
पराकुलरसोन्मादमोदिनी च विकारिणी (२७) ।
पञ्चभूतानि लिङ्गानि चैकोत्तर-शतानिच ॥ १९ ॥
ब्रह्मादिर्भूर्भुवः स्वस्वभावव्यक्ति रजायत (२८) ।
सर्व्वेष्याविर्भवन्त्यत्र ततो भावादिकल्पना ॥ २० ॥
शिवशक्तिप्रभेदेन गुणोत्पत्तिस्तु जायते ।
सर्व्वे ब्रह्मादयो यूयं(२९) मदंशा भावसम्भवाः ॥ २१
परस्पराविभिन्नाश्च(३०) तत्त्वमन्त्र-समाकुलाः(३१) ।
पञ्चत्वं प्रापयित्वापि निर्व्वाणपदलालिताः ॥ २२ ॥

---

(२०) तत् कथं वद देवेशि ! मायास्त्र पादवर्त्तिनि । क । (२१) श्रीदेव्युवाच ख ।
(२२) परायणी । क । (२३) क्व देव कमलोद्भवः । ख ।
(२४) क्व सृष्टिः क्व स्थितिरपि । क । (२५) क्व यागः । क ।
(२६) विधयेऽहं । ख । (२७) मोदिनी क्षेमकारिणी । ख ।
(२८) ब्रह्मादि भूर्भुव स्वः स्वः स्वभावव्यक्ति जायतः । ख ।
(२९) सर्व्वे ब्रह्मादयो ये ये । क । (३०) परस्पर-विभिन्नाश्च । ख ।
(३१) निर्व्वाणपदमानिता । क ।

पुनराविर्भवन्तीति प्रकृतिः परतः पुमान् ।
अहङ्कारः पञ्चमात्राः सत्त्वं चाथ रजस्तमः (३२) ॥ २३ ॥
एतन्मात्रात्मकं विश्वं नष्टं चाविर्भवत्यपि (३३) ।
यदि मां विद्धि सर्व्वज्ञ ! क्व चाम्नायाः क्व याजनम् (३४) ॥ २४ ॥
न विद्धि माञ्चेत् सर्व्वज्ञ ! क्व चाम्नाया क्व याजनम्(३५) ।
नारीरूपं समास्थाय सृष्टिसारं मदात्मकम् ॥ २५ ॥
भवन्तं भवयोगस्थं गुरुं ज्ञातुं(३६) विजृम्भिता ।
एतावतापि देवेश ! मम तत्त्वं न जायते ॥ २६

देव्युवाच ।

शृणु पुत्र ! परानन्द-परिचर्याविशारद ! ।
योगनिर्म्मुक्तकानुष्ठ उपायः कथ्यते मया ॥ २७ ॥
सर्व्वतन्त्रैकसारञ्च सर्व्वदेवनमस्कृतम् ।
सर्व्वमार्व्वज्ञ(ज्ञ) दं (३७) गुह्यं तत्त्वबोध-प्रबोधकम्(३८) ॥ २८ ॥
पापपुण्यैकनाशार्हं भोग (३९) मुक्तिप्रदायकम् ।
सर्व्वाश्चर्य्यमयं वत्स । विदुषामपि मोहनम् ॥ २९ ॥
नानार्थप्रसवप्राज्ञ(४०) नानार्थसंकुलाकुलम् ।
सदाचार्य्य-परिज्ञात(४१) (ज्ञातं) मच्छिष्य-परमास्पदम् ॥ ३० ॥
सर्व्ववादि-सदाचारं सर्व्ववादि-विगर्हितम् ।

---

(३२) सत्त्वं वा राजसं तम । ख ।
(३३) एतत्तत्त्वात्मकं ज्ञात्वा ब्रह्मचारी भवत्यपि । ख ।
(३४) क्वाम्नाया. क्व याचनम् । ख ।
(३५) न वेत्सि चेद्धि सर्व्वज्ञ । क्वाम्नायाः क्व याचनम् । ख । (३६) ज्ञातं । ख ।
(३७) योगनिर्म्मुक्तकानुष्ठ । ख । (३८) सर्व्व-सर्व्वज्ञ-संगुप्त । क ।
(३९) भक्तिशक्ति । क । (४०) नानार्थ-प्रसविप्रद । ख ।
(४१) सदाचार्य्य-परिज्ञानम् । ख ।

न मया विष्णवे प्रोक्तं न धात्रे गणपाय ते ॥ ३१ ॥
गोपनीयन्तु(४२) हृदये यत्नतः परिपालय ।
एतत्तन्त्रं विना वत्स ! नाधिकारोऽस्ति यद्यपि(४३) ॥ ३२ ॥
कुलाचारे तथा वत्स ! स्नानशुद्धि (द्धिं) वदाम्यहम् ।
साधकः प्रातरुत्थाय कुलवृक्षं प्रणम्य च ॥ ३३ ॥
मूलादिब्रह्मरन्ध्रान्तं कुलं ध्यात्वा गुरुं स्मरेत्(४५) ।
प्रह्लादानन्दनाथाख्यं सनकानन्दमेव च ॥ ३४ ॥
कुमारानन्दनाथञ्च वशिष्ठानन्दनाथकम(४६) ।
क्रोधानन्द सुखानन्दौ ज्ञानानन्द मतःपरम्(४७) ॥ ३५ ॥
बोधानन्द मथाभ्यर्च्य ध्यायेत् कुलमथोपरि(४८) ।
महारसरसोल्लास-हृदयानन्द(४९) लोचनाः ॥ ३६ ॥
कुलालिङ्गन-संभिन्नघूर्णिताशेष तामसाः(५०) ।
कुलशिष्योपरिकृपा(५१) पूर्णान्तःकरणोद्यताः ॥ ३७ ॥
वराभययुताश्चैव कुलतन्त्रार्थवेदिनः(५२) ।
एवं कुलगुरुं नत्वा विसृज्य कुलमाहृकाम्(५३) ॥ ३८ ॥
कुलस्थानं समालिङ्ग्य स्नानार्थं तीर्थमाश्रयेत् ।
शाक्तं कुलगुरुं वत्स ! कथितञ्च सुखावहम्(५४) ॥ ३९ ॥

---

(४२) गोपनीयेत् । क ।
(४३) एतत्तन्त्र विना वत्स नाधिकारः सुरैरपि क । (४४) कुलाचारं । क ।
(४५) मूलादि ब्रह्म-पर्यन्तं गुरु ध्यात्वा गुरु स्मरेत् ।
(४६) कुमारानन्दनाथाख्यं वशिष्ठानन्दमेव च ।
(४७) क्रोधानन्दो सुखानन्दोज्ञानानन्द तत परम । क ।
(४८) कुलसुखोपरि । ख । (४९) हृदयाघूर्णलोचन । ख ।
(५०) घूर्णिताशेषतामसाः । क । (५१) कुलशिष्योपरिकुल । क ।
(५२) वादिन. । ख । (५३) विसृज्य कुलनायक. । ख ।
(५४) कथितं कुलसुखावहम् । क ।

रहस्य मत्प्रभूतं वस्तु । गोप्तव्य पशुशङ्कटे ।
कुलनाथं परित्यज्य ये शाक्ता. कुलसेविन: (५५) ॥ ४० ॥
तेषा दीक्षा च यागश्च अभिचाराय कल्पते ।
तस्मात् सर्व्वप्रयत्नेन कुलीनं गुरुमाश्रयेत् ॥ ४१ ॥
कुलीन: सर्व्वविद्याना मधिकारीति गीयते ।
दीक्षा प्रभु: स एवात्र सर्व्वमन्त्रस्य नापर. ॥ ४२ ॥

इति कुलचुड़ामणौ प्रथम. पटल: ।

---

(५५) परसेविन । ख ।

द्वितीयः पटलः ।

देव्युवाच ।

अथ वक्ष्यामि ते(१) वत्स ! स्नानं कुलसुखावहम् ।
कृष्णरक्तहरिन्नीला विविधा मम मूर्त्तयः ॥ १ ॥
तत्र यः कुलगः शिष्यः स तद्रूपं परामृशन्(२) ।
दिवं सर्व्वं(३) मथोर्व्वीञ्च पातालं भूतसम्भवम् ॥ २ ॥
आचान्तः कुलदर्भेण सदर्भकुलपुष्पकम्(४) ।
कुलपात्रे सदूर्व्वञ्च सतिलं सजलं तथा(५) ॥ ३ ॥
गृहीत्वा कुलदेवस्य प्रीतये स्नान माचरेत् (६) ।
कृतसङ्कल्प एवादौ कुलचक्रं जले न्यसेत् ॥ ४ ॥
कुलमूलं समानीय कुलमुद्राङ्कुशेन च(७) ।
कुलतीर्थानि तत्रैव समावाह्य कुलात्मकम्(८) ॥ ५ ॥
तत्तोयञ्च त्रिधा पीत्वा त्रिधा च प्रोक्षणं तनोः ।
कुलमूलाय देवाय त्रिधार्घ्यं परिकल्प्य च(९) ॥ ६ ॥
देवान् पितॄन् ऋषींश्चैव तर्पयेत् कुलवारिणा ।
कुलात्मकान् पुनर्ध्यात्वा कुलदेवांस्तु तोषयेत्(१०) ॥ ७
भैरवीतन्त्र एवात्र च तेषां सञ्ज्ञा (संज्ञा) च विद्यते(११) ।
भैरवाय च देवाय(१२) भैरवेण च कर्त्तृणा ॥ ८ ॥

---

(१) अथ वक्ष्याम्यहम् । ख ।
(२) परायणम् । ख ।
(३) दिव्यं सर्व्वं । ख ।
(४) दर्भञ्च कुलपुष्पकं । क ।
(५) तत॰ । ख ।
(६) मारभेत् । क ।
(७) कुलमूलात् समानीय कुलपात्रं कुलेन च । ख ।
(८) समावाह्याभिवात्मकम् । क । (९) कुलसूर्य्याय देवाय त्रिधार्घ्यं परिकल्पयेत् । क ।
(१०) कुले च परितोषयेत् । क । (११) तेषामज्ञा विद्यते । इति प्राचीन पाठः । ख ।
(१२) इष्टाय । क ।

भैरवाख्यं प्रदातव्यं मन्त्रमुच्चार्य्य पूर्व्वतः(१३) ।
दातृदानगृहीतञ्च ततो लिङ्गानुरूपतः ॥ ९ ॥
भैरवी भैरवात्मानं भावयेत् तदशेषतः (१४) ।
श्राद्धे विवाहे दाने च स्नाने चाङ्ग-प्रपूजने ॥ १० ॥
एवं चिन्तापरे देव ! प्रसीदामि न संशयः ।
तेन तृप्ता तदाशेषलोकान् प्रीणामि तत्त्वतः ॥ ११ ॥
उत्थाय कुलवस्त्रे द्वे परिधाय कुलेन च ।
तिलकं कुलरूपञ्च कृत्वाचम्य समाप्य च ॥ १२ ॥
कुलपीठं समारुह्य कुलदेवस्य पूजनम् (१५) ।
द्वारदेशे ततो गीतनृत्यवाद्यादि-लोपितः ॥ १३ ॥
कुलभूतं समुत्(१६)सार्य्य कुलस्थानं प्रपूजयेत् ।
कुलासनं तत्र (१७) चिह्ना तदभ्यर्च्य यथासुखम् ॥ १४ ॥
कुलासनं ततो बद्धा गुरुपूजाक्रमेण (१८) च ।
आत्मशुद्धि-भूमिशुद्धि-देहशुद्धि-विभेदतः (१९) ।
कृत्वाचार्य्यं ततो विद्वान् कुर्य्यात् कुलविचेष्टितम् ।
स्त्रीचिताभिः सुशीलाभि र्युवतीभिः कुलात्मभिः ॥ १६ ॥
देवतागुरुभक्ताभिः संयुतं (२०) यागभूमिषु ।
नानाविधानि पुष्पाणि गन्धानि विविधानि च ॥ १७ ॥
कर्पूरजातिधूपादिवासितं पटवासितम् ।
ताम्बूलं (२१) देयद्रव्यञ्च धूपदीपादिकञ्च यत् ॥ १८ ॥
सर्व्वालङ्कारभूषाभिर्भूषितः कौलिक स्तदा (२२) ।
मूलविद्याजप्ततोयैः प्रोक्षितं (२३) स्थापयेत् ततः ॥ १९ ॥

---

(१३) पूर्व्वकम् । ख । (१४) भावयेत् यदशेषतः । क । (१५) सर्व्वदेवस्य पूजनम् । ख ।
(१६) समुत्सार्य्य । क । (१७) ततः । क । (१८) कुलासनं ततबद्धा कुलपूजाक्रमेण च । ख ।
(१९) आत्मशुद्धिं पीठशुद्धिं देहशुद्ध्यादिभेदतः । ख । (२०) सञ्चितं । ख ।
(२१) देवद्रव्य । ख । (२२), कौलिकीं तदा । ख । (२३) प्रोक्षयेत् । ख ।

सर्व्वं स्वदचिणे स्थाप्यं वामे चार्घ्यं निवेशयेत् ।
पश्चिमे देवतायाश्च कुलद्रव्याणि धारयेत् (२४) ॥ २० ॥
कुण्डगोलोद्भवै र्द्रव्यैः स्वयम्भुकुसुमेन च (२५) ।
रोचनालाचयारक्तैः (२६) कुङ्कुमारुणचन्दनैः ॥ २२ ॥
यन्त्रं कृत्वा तत्र पूजां कृत्वा च जपमाचरेत् (२७) ।
यथाशक्ति मनुं जप्त्वा स्तुत्वा देवीं विसर्जयेत् ॥ २२ ॥
तास्ताः प्रदचिणीकृत्य निजा वाप्यन्ययोषितः ।
कुलामृतरसं पूर्व्वं (२८) गुरवे विनिवेदयेत् (२९) ॥ २३ ॥
योषित स्ववशेषन्तु स्वात्मन्येव नियोजयेत् ।
ब्रह्मरन्ध्रे गुप्तस्थाने यन्त्रलेपन्तु धारयेत् ॥ २४ ॥
नास्तिकेभ्यो न मूर्खेभ्यो न पशुभ्यो न वा द्विजे ।
कुलीनाय च दातव्य मथवा जलमध्यतः (३०) ॥ २५ ॥
ततः सोऽहमिति ध्यात्वा वैष्णवाचारतत्परः ।
हरिनाम्ना जातभावो भङ्गान्वितविचेष्टितः (३१) ॥ २६ ॥
चौरवत् प्रविशेदेकः सदा सङ्गविलम्बित. (३२)
याममात्रे (३३) गते रात्रौ कुलगेहं ततः पुमान् ॥ २७ ॥
प्रसून-तूलिकामध्ये (३४) स्थित्वा कुलपरायणः ।
कुन्दयन्त्रं साध्यनाम्ना सङ्कुलं कुलचक्रके (३५) ॥ २८ ॥
स्वनामाद्यङ्कितं कृत्वा कुलाचारं समाचरेत् ।
स्वशक्त्या परशक्तिञ्च समानयति साधकः ॥ २९ ॥

---

(२४) धापयेत् । ख ।	(२५) स्वयम्भुकुसुमादिभि. । क ।
(२६) लाक्षयालक्तै । क ।	(२७) जपमारभेत् । क ।	(२८) पूर्णं । ख ।
(२९) तदनन्तरम । ख ।	(३०) जलमाश्रयेत् । ख ।
(३१) भग्नाश्रित विचेष्टितः । क ।
(३२) रविबद्धिहरेदेक सदाषङ्गविलङ्घित । ख ।
(३३) याममात्र गते । ख ।	(३४) भूसिकामध्ये । ख ।
(३५) मूलचक्र साध्यनामटङ्कित कुलचक्रके । क ।

परशक्त्याकर्षणञ्च शृणु वत्स ! समाहितः ।
निजकान्तां समानीय सुशीलां सुयशस्विनीम् ॥ ३० ॥
कुलभक्तां गुरुं प्राप्य दीक्षयेत् कुलदीक्षया (३६) ।
परानन्दरसाघूर्णलोचनां कुलजां सतीम् ॥ ३१ ॥
ताम्बूलग्रासपूरास्यो गुरुरक्षोभितः सुधीः (३७) ।
निजपुत्रीवदाचर्य्य तद्भालपट्टके लिखेत् ॥ ३२ ॥
शक्तिचक्रं विराद्वत्त्रा लिखेत् कामकलान्ततः (३८) ।
तन्मध्ये देयमन्त्रेण दर्भितं नामलाञ्छितम् ॥ ३३ ॥
तत्र देवीं समावाह्य ध्यात्वा देवीं प्रपूज्य च (३९) ।
ततस्तत् (४०) पुत्रिकाकर्णे ऋषिच्छन्द-समन्वितम् ॥ ३४ ॥
मूलमन्त्रं विराद्वत्य (४१) कथयेद्वामकर्णके ।
अद्य प्रभृति पुत्रि ! त्वं कुलपूजार्च्चने रता ॥ ३५ ॥
श्र (सु) कुलाज्ञां (४२) समादाय लज्जालस्यविवर्जिता ।
यथोपदिष्ट (४३) विधिना सर्व्वस्वं (श्वं) समानय ॥ ३६ ॥
इत्यनुज्ञां गुरोर्लब्ध्वा प्रणमेद्दण्डवद्भुवि ।
त्राहि नाथ ! कुलाचार पद्मिनी-कुलनायक (४३) ।
त्वत्पादाम्भोरुहच्छायां देहि मूर्द्ध्नि यशोधन ।
गुरवे दक्षिणां दत्त्वा ताम्बूलारुणलोचना ॥ ३८ ॥

---

(३६) कुलभक्तां गुरु प्राप्य दीक्षयेन्मूलविद्यया । क ।
(३७) ताम्बूलपरिपूर्णास्यो गुरु रक्षोभित सुधी । ख ।
(३८) शक्तिचक्रं लिखावेष्ट्य तत्र कामकलां लिखेत् । ख ।
(३९) ध्यात्वा तत्र प्रपूजयेत् । ख । (४०) तत्रस्य । क ।
(४१) त्रिधानूद्य । ख ।
(४२) तु कुलच्छा । क । प्रामादिक. पाठः ।
(४३) यथोपदिष्ट । ख । (४४) पद्मनायक. । क ।

स्वकुलं परमीकृत्य यथाभीष्टं समाचरेत् ।
सा (भ)ङ्गावरणपूजादौ यदि न चमते कुलम् (४५) ॥ ३८ ॥
तदा मूर्द्धि गुरुं ध्यात्वा कुलामृतरसेन च (४६) ।
तर्पयित्वा ततो (४७) देवं जपेन्मन्त्रं निराकुलम् ॥ ४० ॥

इति कुलचूडामणौ द्वितीयः पटलः ।

---

(४५) चाङ्गावरण पूजाये यथा न चयते कुलम् । क । प्रामादिकः पाठ ।
(४६) रसेन तु । ख । (४७) तर्पयित्वा कुलं ध्यात्वा । ख।

तृतीयः पटलः ।

—:**:—

देव्युवाच ।

अथ तद्रात्रिसमये स्वकुलं तूलिकोपरि (१) ।
वामभागे समासन्नं रक्तवस्त्रविभूषितम् ॥ १ ॥
स्वर्णालङ्कारभूषा(२)ढ्यं रक्तगन्धविभूषितम् ।
गन्धपुष्पधूपदीपवेष्टितं सुमनोहरम् ॥ २ ॥
सर्व्वशृङ्गारवेशाढ्यं स्फुरच्चकित-लोचनम् ।
जितामित (३) कुचद्वन्द्व विशाल-करिकुम्भकम् ॥ ३ ॥
ललाटयन्त्रमालिख्य साध्यनाम-विदर्भितम् ।
तत् स्कन्धे बाहुमादाय भङ्गाधृतकुचावलम् ॥ ४ ॥
ताम्बूल-पूरितमुखं कुलं तदभिसङ्गितम् ।
कुलाकुल-जपं कृत्वा (४) समानयति तत्क्षणात् ॥ ५ ॥
(यन्नाम्ना लिखितं यन्त्रं समानयति तत्क्षणात्) ।
शतयोजनदूरस्थां नदीपर्व्वतमध्यगाम् ॥ ६ ॥
द्वीपान्तरसहस्रेषु रचितां निगड़ादिभिः ।
पयोधरभरक्षुब्धमध्यमां लोललोचनाम् ॥ ७ ॥
नितम्ब-विम्बविध्वस्त-स्फुरज्जघनमण्डलाम् ।
साधकाकाङ्क्षिहृदयां विवरान्तः-प्रसर्पिणीम् ॥ ८ ॥
कपाट-लोहसन्नद्ध-प्राकार-विवरान्तरे (७) ।
साधकान्तः-समासीनां (८) देवता मिव चारिणीम् ॥ ९ ॥

---

(१) भूमिकोपरि । ख ; (*) बन्धनी-मध्यस्थं श्लोकार्द्धं ख पुस्तके नास्ति ।
(२) भूषाभि । ख । (३) जिताब्त । क । (४) जलं (पं) कुर्य्यात् ।
(५) निगड़ाद्रिभि । ख । (६) पद्य । ख । (७) विविधान्तरे । ख ।
(८) समासाद्य । ख ।

(* वशयन्ति महादेवि ! (व ।) साधका स्तत्चणादिमाम् ।)
एवमाकृष्टि सिद्धियेत् साधकः कौलिको भवेत ॥ १० ॥
दीचिता न च योषा चेत् कथं स्यात् कुलपूजनम् (९) ।
कुलपूजा नचेद्वत्स । कुलमन्त्राः पराङ्मुखाः (१०) ॥ ११ ॥
अन्ययोषा यदा वत्स । स्वयं तस्या गुरु र्भवेत् ।
(वामकर्णे परां दद्यान्मन्त्रेणैवाभिषिचयेत् ॥ १२ ॥
मन्त्रं शृणु महादेव । यथावत् कथयामि ते ।
वान्तान्ते(तु) त्रिपुरायै हृदयं परिकीर्त्तितम् ॥ १३ ॥
इमां शक्तिं पदान्ते च पवित्रं पदमुच्यते ।
ततो गुरुपदं दद्यात् ममशक्तिपद ततः ॥ १४ ॥
कुरु स्वाहेति मन्त्रोयं षड्विंशत्यचरात्मकः ।
अनेन मनुना देवि (व ।) शक्तिशुद्धि समाचरेत् ॥ १५ ॥
अभिषेकाद्भवेच्छुद्धो रण्ड (रण्डाया) अतिभैरव ।)
ब्राह्मणी चत्रिया वैश्या शूद्रा च कुलभूषणा ॥ १६ ॥
वेश्या नापितकन्या च रजकी योगिनी तथा ।
विशेष वैदग्धायुता सर्व्वा एव कुलाङ्गनाः ॥ १७ ॥
चतुष्पथे वा नद्यां वा बिल्वमूले त्रिशूलके ।
प्रेतभूमौ बिल्वमूले हट्टे वा राजवेश्मनि ॥ १८ ॥
सिन्दूरेण लिखेद्यन्त्रं विपुल साध्यदर्भितम् ।
तत्र सपूज्य विधिवत् कुल कुलरसेन (११) च ॥ १९ ॥
तर्पयित्वा तदन्त.स्थं पूजये न्निशि भावतः (१२) ।
ततो लचप्रदानेन सिद्धिदा स्ता भवन्ति हि ॥ २० ॥

(*) बन्धनीमध्यस्थ श्लोकार्द्धं ख पुस्तके नास्ति।
(९) कुलपूजक । क । (१०) कुलपूजा पराङमुखा । ख ।
बन्धनीमध्यस्था भत्र श्लोकौ ख पुस्तके नास्ति ।
(११) रसेन तु । ख । (१२) तर्पयित्वा तदन्ते हि प्रजपेन्निशिचारतः । ख ।

पुरश्चरण-काले तु परयोषा प्रपूज्य च।
दीक्षिता वस्त्रपुष्पाद्यै र्भोज्यैः पायससम्भवैः ॥ २१ ॥
आरम्भकाले नियतं स्वयंपक्वान्नभोजनम् (१३)।
नानाविध पिष्टकञ्च नानारस-समन्वितम् ॥ २२ ॥
दुग्ध दधि घृतं तक्र नवनीतं सशर्करम्।
उपलाखण्डचूर्णञ्च नानाविध-रसायनम् ॥ २३ ॥
नारिकेलं कपित्थञ्च नागर करमर्द्दकम् (१४)।
निष्पाक बीजपूरञ्च दाड़िमीफलमेव च (१५) ॥ २४ ॥
नानारम्य फलञ्चैव नानागन्धविलेपनम्।
चन्दन मृगनाभिञ्च श्रीखण्डं नवपल्लवम् (१६) ॥ २५ ॥
टङ्कन लोध्रकञ्चैव जलज वनज न्तथा।
नाना शैल समुद्भूत नानालङ्कार-भूषितम् ॥ २६ ॥
शून्यगेहे समानीय चार्घ्योदकविशोधितम्।
अमृतीकरण कृत्वा शक्ती रभिमुख नयेत् (१८) ॥ २७ ॥
अष्टकन्यारूपभेद (१९) विलोक्यामर्ष चेष्टितम्।
ब्रह्माद्याद्यष्टशक्तीना नामभि. कृतसम्प्रकाः ॥ २८ ॥
आसन प्रथम दत्त्वा स्वागतञ्च ततः पुन (२०)।
अर्घ्यं पानीयक पाद्यं मधुपर्कं जल तथा (२१) ॥ २९ ।
स्नापयेद् गन्धपुष्पाद्यै, (२२) केशसस्कार मेवच।
धूपयित्वा ततः केशान् कौपेयञ्च निवेदयेत् ॥ ३० ॥

---

(१३) अङ्गालङ्कारलेपनम। ख। प्रामादिक। (१४) नागरञ्च सुद
(१५) निम्बाक बीजपूरञ्च दाडिमीफलसत्तमम। ख। (१६) सुरपादपम
(१७) नानाशैलसमुद्भूत नानालङ्कार साम्प्रतम। ख।
(१८) शक्तिगेहमुख नयेत्। ख। (१९) अष्टकन्याद्
(२०) पुन पुन। ख। प्रामादिक।
(२१) अर्घ्यं पाद्यञ्च पानीयं मधुपर्कं जल तत। ख। (२२) गन्धपुष्पाभि

ततः स्थानान्तरे पीठ मास्तीर्य्य पादुकाद्वयम् ।
दत्त्वा तत्र समानीय नानालङ्कार-भूषणैः ॥ ३१ ॥
भूषयित्वा नुलेपैश्च गन्धमाल्ये (२३) निवेदयेत् ।
तां तां शक्तिं समावाह्य मूर्द्ध्नि तासां समानयेत् ॥ ३२ ॥
भोज्यं मण्डपमध्ये तु स्वर्णपात्रे सुशोभने ।
चर्व्व-चोष्यं लेह्यपेयं भोज्यं भक्ष्यं निवेदयेत् ॥ ३३ ॥
श्रदीक्षिताये त्वा स्वत्र ततो मायां निवेदयेत् ।
तासाञ्च सव्यकर्णेषु (२४) ततः स्तोत्रं समाचरेत् ॥ ३४ ॥
ॐमातर्द्देवि ! नमस्तेस्तु । ब्रह्मरूपधरेऽनघे ! ।
कृपया हर विघ्नं मे मम सिद्धिं प्रयच्छ मे ॥ ३५ ॥
माहेशि ! वरदे ! देवि ! परमानन्दरूपिणि ! ।
कृपया हर विघ्नं मे मम सिद्धिं प्रयच्छ मे ॥ ३६ ॥
कौमारि सर्व्वविद्येशि कुमारक्रीड़ने वरे ! ।
कृपयेत्यादि ॥ ३७ ॥
विष्णुरूपधरे ! देवि ! विनतासुतवाहि (ह)नि ।
कृपयेत्यादि ॥ ३८ ॥
वाराहि ! वरदे ! देवि ! दंष्ट्रोद्धृतवसुन्धरे ! ।
कृपयेत्यादि ॥ ३९ ॥
शक्ररूपधरे देवि ! शक्रादिसुर-पूजिते (२५) ! ।
कृपयेत्यादि ॥ ४० ॥
चामुण्डे ! मुण्डमालासृक्चर्च्चिते ! भयनाशिनि ।
कृपयेत्यादि ॥ ४१ ॥
महालक्ष्मि ! महामोहे (२६) क्षोभ सन्तापहारिणि ! ।
कृपयेत्यादि ॥ ४२ ॥

---

(२३) गन्धं माल्यं । ख । (२४) तासां सव्येषु कर्णेषु । ख ।
(२५) गणपूजिते ! । ख । (२६) महामोक्षे । ख ।

पितृमातृम(म)ये ! देवि ! पितृमातृवहिष्कृते (४७) ।
एके बहुविधे ! देवि ! विश्वरूपे ! नमोऽस्तुते (४८) ॥ ४३ ॥
एतत् स्तोत्रं पठेद्यस्तु कर्म्मारम्भेषु संयतः ।
विदग्धां वा समालोक्य तस्य विघ्नं न जायते ॥ ४४ ॥
कुलीनस्य द्वारदेवाः (४९) कथिता स्तव पुत्रक !
दीक्षाकाले नित्यपूजा-समये नार्च्चयेद्यदि ॥ ४५ ॥
तस्य पूजाफलं वत्स ! नीयते यक्षराक्षसैः । (५०)

(कर्णजपस्तोत्रम्)

यदि क्रीड़ापरा स्तास्तु भोजयेत्तद्गृहाद्बहिः ॥ ४६ ॥
स्थित्वा स्तोत्रं पठेत्ताश्च यावत्तृप्तिः प्रजायते ।
आचम्य मुखवासादि-ताम्बूलञ्च निवेदयेत् ॥ ४७ ॥
ततो दद्यात् पुनर्माल्यं गन्धचन्दनपङ्किलम् ।
नमस्कृत्य विसृज्यैव वरं प्राप्य सुखी भवेत् (५१) ॥ ४८ ॥
अन्या यदि न गच्छन्ति निजकन्या निजानुजा ।
अग्रजा वा मातुलानी माता वा तत्सपत्निका ॥ ४९ ॥
वयसा जातितो वापि हीनापि परमाः कलाः (५२) ।
पूज्याः कुलवरैः सर्व्वै र्निजाहङ्कारवर्जितैः ॥ ५० ॥
सर्व्वाभावे एकतरा पूजनीया प्रयत्नतः । (५३)
संस्कृताऽसंस्कृता वापि जननी वापि नित्यतिः ॥ ५१ ॥

---

(४७) मिति मातृमये देवि ' मिति मातृवहिष्कृते । । ख ।
(४८) एके बहुतरे देवि विश्वरूपे ' नमोस्तुते । क ।
(४९) कुलीन द्वारदेशाय कथितास्तवपुत्र । ख ।
(५०) "नीयते यक्षराक्षसैः" इत्यत पर क पुस्तके "कर्णजपस्तोत्रम्" इति दृश्यते ।
(५१) विसृज्य प्रदक्षिणीकृत्य वरं प्राप्य सुखी भवेत । क ।
(५२) हीना वा परमा कला । ख ।
(५३) सर्व्वाभावे ह्येकतरा पूजयित्वा प्रयत्नम । ख ।

पूर्व्वाभावे परा पूज्या मदंशा योषितो यतः । (५४)
एक चेत् कुलशास्त्रज्ञः पूजार्हं स्तत्र भैरव ! ॥ ५२ ॥
सर्व्वे एव सुराः पूज्या ब्रह्मविष्णुशिवादयः (५५) ।
एका चेद्युवति स्तत्र पूजिता चावलोकिता ॥ ५३ ॥
सर्व्वा एव परादेव्यः पूजिता (ताः) कुलभैरव ! (५६)
आदावन्ते च मध्ये च लघपूर्व्वा विशेषतः ॥ ५४ ॥
न पूजयति चेत् कान्ता तदा विघ्नैः स लिप्यते । (५७)
पूर्व्वार्ज्जितफलं नास्ति का कथा परजन्मणि ॥ ५५ ॥
तस्मात् सर्व्वप्रयत्नेन यदीच्छेदात्मनो हितम् ।
ममापि क्रोधसन्ताप नाशनं (५८) विघ्ननाशनम् ॥ ५६ ॥
यत्नतः पूजनीयाः स्युः कुलाकुलजनाः सतः ।
प्रातरुत्थाय पूजाया स्नानकालेऽथवा पुनः ॥ ५७ ॥
संस्कृताऽसंस्कृता वापि हीनजातापि वा सुत ! ।
नमस्या, सर्व्वजातीनां कुलीनाना कुलार्च्चने ॥ ५८ ॥
पुरश्चरणकालेपि यदि स्यात् पीठदर्शनम् ।
तदा तत्र पीठपूजा मनसापि न हीयते ॥ ५९ ॥
देवीकूटे महाभागा मुण्डीयाने च भैरव ! ।
योगनिद्रां कामरूपे महिषासुरमर्द्दिनीम् ॥ ६० ॥
कात्यायनीं कामभूमौ कामाख्यां कामदायिनीम् ।
जालन्धरे च पूर्णेशी पूर्णशैले च चण्डिकाम् ॥ ६१ ॥
कामरूपान्तु ठेहारे पूज्या दिक्करवासिनी ।
अथवा कामरूपस्य दर्शनं यदि भाग्यतः ॥ ६२ ॥

---

(५४) चासख्या योषितो यत । ख ।
(५५) सर्व्व एव सुरा पूज्या सत्यब्रह्महरादय । ख ।
(५६) पूजिता हि भवन्त्यत्र यत्नाय पूर्व्वयत्नाय । क ।
(५७) तदा विघ्नै विलुप्यते । ख ।
(५८) शमन विघ्ननाशन । ख ।

तदा (५८) भगादिदेवीनां पूजा तत्र विधीयते ।
कुलनाथं ततो ध्यात्वा स्वयं मव्यग्रमानसः ॥ ६३ ॥
शेषं समापयेद्वत्स ! तदनुस्मृति-पूर्व्वकम् ।
पूजाकाले हीनजाता स्त्रयोषिद् वा प्रयत्नतः (६०) ॥ ६४ ॥
पूजनीया प्रयत्नेन द्वैधं तत्र विवर्जयेत् ।
यथा विष्णुः परं गोप्ता यथा च शम्भुरीश्वरः ॥ ६५ ॥
यथा कमलजश्चापि ये वा व्यास-मुखा द्विजाः ।
इन्द्राद्या लोकपालाश्च सर्व्वे गन्धर्व्वकिन्नराः ॥ ६६ ॥
यक्षरक्षः-पिशाचाद्या गुह्यचारण-खेचराः ।
ते यथा गोपितं गुह्यं तदुक्तं (त्वदुक्तं) शास्त्रसम्भवं ॥ ६७ ॥
तथा त्वयैव गोप्तव्यः कुलाचारः सुदुर्लभः ॥ ६८ ॥

इति कुलचूड़ामणौ तृतीयः पटलः ।

---

(५८) तदा दुर्गादिदेवीनां । ख ।
(६०) प्रयाति चेत् । ख ।

चतुर्थः पटलः ।

देव्युवाच ।

—·••·—

शृणु पुत्र ! रहस्य मे समयाचार-सम्भवम् ।
येन हीना न सिध्यन्ति जन्मकोटिशतैरपि (१) ॥ १ ॥
मानवः कुलशास्त्राणां कुलचर्य्यानुचारिणाम् ।
उदारचित्त. सर्व्वत्र वैष्णवाचार तत्पर: ॥ २ ॥
परनिन्दा सहिष्णु स्या दुपकाररत. सदा (२) ।
देवतायतने चैव (३) निर्जने शून्य-मण्डपे ॥ ३ ॥
चतुष्पथे जलमध्ये (४) यदि दैवाद् गति र्भवेत् ।
चण ध्यात्वा मनु जप्त्वा नत्वा गच्छेद् यथासुखम् ॥ ४ ॥
गृध्र वीच्य महाकाली नमस्कुर्य्यादलचित. ।
चेमङ्करी तथावीच्य जम्बुकी यमदूतिकाम् ॥ ५ ॥
कुरव (२) श्येनकाकौ तु (५) कृष्णमार्ज्जार मेव च ।
पूर्णोदरि ! महाचण्डे ! मुक्तकेशि ! बलिप्रिये !
कुलाचार प्रसन्नास्ये ! नमस्ते शङ्करप्रिये !
श्मशानञ्च शव दृष्ट्वा प्रदचिण मनुव्रजन् ॥ ७ ॥
प्रणम्यानेन मन्त्रेण मन्त्री सुख मवाप्नुते ।
घोरदंष्ट्रे ! कठोराचि ! किटिशब्द प्रणादिनि ! ॥ ८ ॥
घोरघोररवे मात (६) र्नमस्ते चितिवासिनि ! ।
कृष्णपुष्प रक्तवस्त्र (७) विलोक्य त्रिपुराम्बिकाम् ॥ ८ ॥

---

(१) कुला कोटि सहस्रश । ख ।
(२) उपकाररत सदा । ख ।
(३) पर्व्वते विपिने चैव । क ।
(४) चतुष्पथे कलामध्ये । क ।
(५) कुरव श्येनभूकाकौ । क ।
(६) घोर घोररवास्फाले ! । ख ।
(७) रक्तवस्त्रा रक्तपुष्पा । ख ।

प्रणमेत् दण्डवद्भूमा विमं मन्त्र मुदीरयन् (८)।
बन्धूक-पुष्पसङ्काशे ! त्रिपुरे ! भयनाशिनि ! ॥ १० ॥
भाग्योदय-समुत्पन्ने ! नमस्ते वरवर्णिनि ! ।
कृष्णवर्णं तथा पुष्पं (९) राजानं राजपुत्रकम् ॥ ११ ॥
हस्त्यश्वरथशस्त्राणि फलकं वीरपूरुषम् (१०)
महिषं कुलदेवञ्च दृष्ट्वा महिषमर्द्दिनीम् ॥ १२ ॥
प्रणम्य जयदुर्गां वा स च विघ्नै र्न लिप्यते (११)।
जयदेवि ! जगद्धात्रि ! त्रिपुरेऽम्बे त्रिदेवते ! (१२)।
मद्य-भाण्डं समालोक्य मत्स्यं मांसं वरस्त्रियम् ॥ १३ ॥
दृष्ट्वा च भैरवीं देवीं प्रणम्य विमपि मनुम् (१४)।
घोरविघ्न-विनाशाय कुलाचार-समृद्धये ॥ १५ ॥
नमामि वरदे देवि ! मुण्डमालाविभूषिते ! ।
रक्तधारा-समाकीर्णवदने ! त्वां नमाम्यहम् ॥ १६ ॥
(सर्व्वविघ्नहरे देवि ! नमस्ते हरवल्लभे * !)।
एतेषां दर्शने वत्स ! यदि नैवं प्रकुर्व्वते (१५)।
शक्तिमन्त्रं पुरस्कृत्य तस्य सिद्धि र्न जायते ॥ १७ ॥
एतेषां मारणोच्चाटं हिंसनं वागुरादिभिः।
क्रियते यदि पापात्मा मद्भक्तः स कथं भवेत् ॥ १८ ॥
प्रधानांश-समुद्भूता एते कुलजनप्रियाः (१६)।
डाकिन्यश्च तथा सर्व्वा मदंशाः शृणु भैरव ! ॥ १९ ॥

---

(८) प्रणम्य दण्डवद्भूमा विदं स्तोत्र मुदीरयेत् । क।
(९) कृष्णवस्त्रां कृष्णपुष्पां । क।
(१०) फलकान् वीरपुरुषान् । ख।
(११) न च विघ्नै र्विलुप्यते । ख।
(१२) त्रिपुरादेवि देवदे ! । ख।
(१३) महिषघ्नि ! नमोऽस्तु ते । ख।
(१४) विमहपन्मनुम् । क।
* बन्धनी-मध्यस्थं ख-पुस्तके नास्ति।
(१५) एतेषां दर्शने देवि ! (व !) यदि नैवं प्रकुर्व्वते । ख।
(१६) कुलजनाश्रयाः । क।

लब्धसिद्धि-समायोगा डाकिनीहिंसनं यदि (१७)
(अथवा दानवानाञ्च मद्भक्तानां विशेषतः ।
वटुकानां भैरवाणां तस्य सिद्धि र्न जायते ॥ २० ॥
ग्रामे वा नगरे वाथ हट्टे वा चत्वरेपि वा ।
यं दृष्ट्वा युवति र्नारी पूर्व्वदोष-विवर्जिता) * ॥ २१ ॥
भावैक-भिन्नहृदया वक्रदृष्ट्या विलोक्य च (१८) ।
दृष्ट्वा (१९) मधुकरश्रेणी यथा मधुमदाकुला ॥ २२ ॥
पतत्यविरतं पद्मे यथा वामृतलोलुपा ।
चकोरी मेघ माधाद्य सोत्सुका चातक-प्रिया ॥ २३ ॥
नवप्रसूता धेनु र्वा यथा वत्सानुसङ्गिनी ।
नूतन-तृणजातेन यथा वा हरिणाङ्गना ॥ २४ ।
क्रव्यादाः पल मासाद्य तृष्णार्त्ता स्तोयदर्शनात् ।
मृणाल-दर्शना हंसी मधुलोभात् पिपीलिका ॥ २५ ॥
चञ्चला निजवंशाच्च (चेद्) भावना मूढ़मानसा (२०) ।
उत्क्षिप्य भुजमूलञ्च (२१) वसनं क्षिप्यते पुनः ॥ २६ ॥
चेलाञ्चल-परीवर्त्त-दर्शितापघनाकुला† ।
कण्डूति (२२) भावव्याजेन शिथिलीकृत-वाससी (२३) ॥ २७ ॥
दर्शितस्तनपर्य्यङ्क (न्त)-भूभागा पुनरावृता (२४) ।
स्खलत्पदयुगापात-पतिता पुन रुत्थिता ॥ २८ ॥

---

(१७) डाकिन्या हिंसनं यदि । ख ।
(*) बन्धनी मध्यस्थं श्लोकद्वयं क-पुस्तके नास्ति ।
(१८) वक्रदृष्ट्या विलोक्यते । क ।
(१९) दृष्ट्वा । ख ।
(२०) चञ्चला निजवंशांशं भावना गूढ़मानसा । ख । प्रामादिकः ।
(२१) भुजमूलस्य । ख ।
† अपघनोऽङ्गमित्यर्थः ।
(२२) कण्डूल । ख ।
(२३) वाससा । क ।
(२४) दर्शित-स्तनपर्य्यन्त-भागा वा पुनरावृता । क ।

सखीभि र्व्याज मासाद्य कर्णाकर्णि-मनोहरम् ।
एतच्चरणयुग्मे तु रहस्ये कामकल्पना (२५) ॥ २८ ॥
सखायं पश्य सुश्रोणि शशाङ्कोऽस्य कुचोपरि ।
इत्यादिभावभरित-घृणालज्जा-विवर्जिता ॥ ३० ॥
कामासक्तिप्लुतहृदया दूरे वा चान्तिके स्थिता ।
दूतीमुखेन लेखे वा (२७) जिज्ञासास्फुरिताधरा ॥ ३१ ॥
का त्वं कस्यासि पुत्री वा कस्मादागत एव वा ।
किमर्थं किमनुष्ठाता किं वा तेऽभिमतं वद ॥ ३२ ॥
अङ्गुष्ठ-केशपर्य्यन्तं पीत्वापि च न शाम्यति ।
तदा तद्भावचतुरो भावबोध-हविर्भुजे ॥ ३३ ॥
तस्या (२८) निजमनोहारि हविःशेषं विधाय च ।
तत्र स्थित्वा पुरःचोभं कुर्य्यात् काम इवापरः ॥ ३४ ॥
भौमवारे चितास्थाने कुलसिन्दूर मानयेत् (२८) ।
तेनैव कुलकाष्ठेन यन्त्रं कृत्वा तदन्तरे ॥३५॥
स्फ्रें स्फ्रें (३०) किटिकिटिद्वन्द्वं लिखेच्चण्डमनुं ततः ।
पत्रे महिषमर्द्दिन्या नववर्णं लिखेत्ततः ॥ ३६ ॥
तद्बाह्ये जयदुर्गाख्यां श्मशानभैरवीं ततः ।
लिखित्वा पूजयेद्रात्रौ भद्रकालीं समाहित. ॥ ३७ ॥
कामाख्यां दिशमास्थाय ध्यात्वा कामकलां (३१) तनुम् ।
दिग्वासा गलिताशेष-चिकूर. कुलकौलिक: ॥ ३८ ॥

---

(२५) एतत् मथययोगेन रहस्ये काम कल्पिता । क ।
* लेखेयमिति पाठान्तरम् । शशाङ्कस्य कुचोपरि इति पाठान्तरम ।
(२७) दूतीमुखेन स्वैर वा । क ।
(२८) तस्या । ख ।
(२९) कुलकुम्भरसमानयेत् । ख ।
(३०) स्फ्रे स्फ्रे । क ।
(३१) कामाख्या देशमास्थाय ध्यात्वा कामकलातनुम । ख ।

"ध्यायेत् कालीं करालास्यां दंष्ट्रालीनविलोचनाम् (३२) ।
स्फुरच्छव-करश्रेणीकृतकाञ्चीं दिगम्बरीम् ॥ ३९ ॥
वीरासनसमासीनां महाकालोपरिस्थिताम् (३३) ।
श्रुतिमूलसमाकीर्ण-सृक्कनीं चण्डनादिनीम् ॥ ४० ॥
मुण्डमाला-गलद्रक्त-चर्च्चितां पीवरस्तनीम् ।
मदिरामोदित (३४) (ता) स्फाल-कम्पिताखिलमेदिनीम् ॥४१॥
वामे खड्ग-खण्ड-(३५) मुण्ड-धारिणीं दक्षिणे करे ।
वराभययुतां घोर-वदनां लोल जिह्विकाम् ॥ ४२ ॥
शकुन्तपक्षसंयुक्त-वामकर्णविभूषणाम् (३६) ।
शिवाभि र्घोर-रावाभिः सेवितां प्रलयोदिताम् (३७) ॥ ४३ ॥
चण्डहास चण्डनाद-चण्डास्फाले च भैरवैः ।
गृहीत-नरकङ्काले-र्जयशब्दपरायणैः ॥ ४४ ॥
सेविताखिलसिद्धौघसेविभिः सेवितां पराम् (३८) ।
एव तां कालिकां ध्यात्वा पूजयेत् कुलनायकः (३९) ॥ ४५ ॥
विना परपुरावेशविवरान्तःप्रवेशनम् ।
यत् किञ्चित् कुलसिद्धिस्तु जायते न मनागपि ॥ ४६ ॥
सर्व्वसिद्धिप्रदादेवी हेलयापि च चिन्तिता (४२) ।
अतः सा दक्षिणा नाम्नी त्रिषु लोकेषु गीयते ॥ ४७ ॥
ततोऽष्टशतमामन्त्र सिद्धार्थं क्षितसम्भवम् ।
कालीमन्त्रेण साध्यादि-ग्रथितेन च भैरव ! ॥ ४८ ॥

---

(३२) दंष्ट्रानील विलोचनाम् । क । (३३) महाकालोपवेष्टिताम् । ख ।
(३४) मदिरामोदनो (ना) स्फाल । क । (३५) वामे खण्डाश्च मुण्डश्च । क ।
(३६) शकुन्त पक्ष-संसक्ता (क्तां) वालकर्णविभूषिताम् । ख ।
(३७) शिवाभि॰ स्फेररावाभिः सेवितां प्रणयोदिताम् । क ।
(३८) सेवितै॰ सेविता पराम् । क । (३९) कुलसिद्धये । ख ।
(४०) प्रवेशनाम् । ख । (४१) चित्तचिन्तिता । क ।
(४२) शीतार्थं । ख । सिद्धार्थं इति सम्भवति ।

विसृज्य देवीं हृदये स्थापयित्वा चतुष्पथे ।
घरालङ्कार-रचितो विशेत् परपुरं ततः ॥ ४९ ॥
देवीं ध्यात्वा द्वारदेशे नमस्कृत्य कुलं गुरुम् ।
सिद्धार्थं वामहस्ते तु गृहीत्वा मन्त्रमुच्चरन् ॥ ५० ॥
यत्र च द्वारि निगड़लौह-शङ्कुलाहतिः ।
भित्त्वा तत्र विशेद्द्वारी (४३) निःशङ्कः क्षोभ-वर्जितः ॥ ५१ ॥
शताहतिं समुल्लङ्घ्य विहरेत् स्वेच्छया ततः ।
अश्वागारे रथागारे कालिकागार-सन्निधौ ॥ ५२ ॥
देवतायतने वापि श्रञ्जनाञ्चित-लोचनः (४४) ।
ध्यात्वा स्वप्नवतीं विद्यां (४५) प्रविशेत् काममण्डपम् ॥ ५३ ॥
यदि कोपि समायाति न भयं तत्र चिन्तयेत् ।
के यूयमिति वक्तव्ये (४६) वयञ्च वीरपूरुषाः ॥ ५४ ॥
वक्तुं (४७) गृहीतुं स्प्रष्टुं वा न शक्ताः पुरपालकाः ।
तत्र प्रदक्षिणीकृत्य पितरौ परमास्पदम् ॥ ५५ ॥
पूजयेद् यन्त्र मालिख्य निजं मन्त्रं जपेत्ततः ।
देवीकूटे तथोड्डाने (ड्डीने) कामरूपे तत-स्तटे (४८) ॥ ५६ ॥
जालन्धरे ततः पूर्णे यज्ञभूमौ ततः परम् ।
एषु विन्यस्य चक्राणि पूजयित्वा प्रणम्य च ॥ ५७ ॥
अष्टधा दशधा वापि शतं वापि सहस्रकं ।
जप्त्वा पीठं समादाय भाण्डागारं (४९) ततो विशेत् ॥ ५८ ॥
निर्मलां भूमि मास्थाय तत्र सिद्धासनं ततः ।
रक्षा-(५०) पीठं पुरस्कृत्य प्रणमेत् पीठ-संमुखम् ॥ ५९ ॥

---

(४३) भित्त्वा तत्र विशेद्द्वारि । ख ।
(४४) श्रञ्जनाञ्चित लोचनः । क ।
(४५) स्वप्नवतीं देवीं । क ।
(४६) कोयमिति च वक्तव्ये । ख ।
(४७) भर्त्तुं । क ।
(४८) कामरूपे तत. सुत । । ख ।
(४९) भाण्डागारे । ख ।
(५०) जपा पीठं । क ।

आगतासि महाभागे ! सिद्धयोगे ! मदिष्टदे ! (५१) ।
कुलपूजां करिष्यामि उपचारं प्रयच्छ मे ॥ ६० ॥
पुत्राणां मस्तके कृत्वा ततः साऽगार मोचते (५२) ।
कुलपुष्पं (५३) तथा गन्धं नैवेद्यं पुन राहरेत् ॥ ६१ ॥
तद्वस्त्रावचितं सर्व्वं तेनैवोपस्कृतं ततः ।
समादाय तथा पूजां कृत्वा पश्चा (५४) निजेच्छया ॥ ६२ ॥
शालि-तण्डुल मादाय मत्स्य-मांसानि चैव हि ।
घृतं मधु तथा चान्यद् (५५) यद्‌वा यत्रैव लभ्यते ॥ ६३ ॥
स्थापयित्वा ततः पात्रे परमीकृत्य साधकः ।
निजेष्टदेवतां ध्यात्वा (५६) निवेद्य शास्त्रमार्गतः ॥ ६४ ॥
फलं छित्वा द्विधा भित्वा तस्यार्द्धं कुलशक्तये (५७) ।
निवेदयेत् स्वयञ्चार्द्धं भक्षयित्वा पुरःस्थितः ॥ ६५ ॥
यदि नो विद्यते (५८) योषा तत स्तोये विसर्जयेत् ॥ ६६ ॥
ततः पीठं समादाय भूमि-मार्जनपूर्व्वकम् ।
पितुः समीपे संस्थाप्य तत्त्वचिन्तापरो भवेत् ॥ ६७ ॥

इति कुलचूड़ामणौ चतुर्थ-पटलः ।

---

(५१) मदिष्टये । ख ।
(५२) पुत्राणांमस्तके कृत्वा तत. सा गुरुमोचते । ख । प्रामादिकः ।
(५३) फलपुष्पं । ख ।
(५४) गत्वा । क ।
(५५) घृतं मधु तथान्यद्वा । क ।
(५६) स्मृत्वा । क ।
(५७) चर्व्वं स्थित्वा द्विधा भिश्वा तदर्द्धं कुलशक्तये । ख ।
(५८) यदि तत्राद्यते शक्तरा । ख ।

पञ्चमः पटलः ।

—•••—

श्रीदेव्युवाच ।

निद्रावशगते देव ! निशाचारेण साधकः ।
कामरूपं प्रविश्याशु कामाख्या-योनिमण्डपम् ॥ १ ॥
परिष्कृत्य (१) कुले द्रव्ये लिखित्वा चक्र मुत्तमम् ।
साध्यसाधक-नाम्ना च दर्भितं विपुलीकृतम् ॥ २ ॥
कामस्थं काममध्यस्थं कामेन च पुटीकृतम् ।
कामेन कामयेत् कामं कामं कामेन (२) योजयेत् ॥ ३ ॥
ततो ध्यात्वा मनुं जप्त्वा पीठादि चावलोक्य (३) च ।
मातृ-पीठे (४) पितृमुखं स्थापयित्वा विधानतः ॥ ४ ॥
गृहीत्वा वस्त्रखण्डं वा (५) ताम्बूलद्वयमेव वा ।
काकिणीं वा तदर्द्धं वा (६) तयोर्यं हरते हठात् ॥ ५ ॥
प्रदक्षिण-क्रमेणैव क्रमेण निःसरेत्ततः ।
पौराङ्गनानां द्रव्यं वा परिरक्षतु (रक्षितु) रेव वा ॥ ६ ॥
गृहीत्वा यदि निर्याति भ्रष्टो भवति साधकः ।
तेषां प्रहार यातुर्थ्यं व्यभिचार-कुलक्षतिः ॥ ७ ॥
* क्रियते यदि दुष्टेन तदा नश्यति निश्चितम् (७) ।
व्यभिचारात् पुरस्त्रीभो बद्ध यैवाभिभूयते (८) ॥ ८ ॥

---

(१) पुरस्कृत्य । क । (२) कामी कामेन योजयेत् । ख ।
(३) तत्र ध्यात्वा मनुं जप्त्वा पीठानि चावलोक्य च । ख ।
(४) मातृ पीठात् । क । (५) गृहीत्वा वस्त्रखण्डाद्या । ख । प्रामादिक ।
(६) काकिणीं तदूर्द्धं वा । क । प्रामादिक । (७) निश्चयात् । ख ।
(८) व्यभिचार पुरस्त्रीभे बद्धयैवाभिजायते । क ।

स्वप्नप्रबोधमन्त्रेण बोधयेत् वीर (पुरवासिनीम् (९) ।
अन्यचीरेण वा तेषां कुलीनेन च शङ्कर ! (१०) ॥ ९ ॥
प्रविश्य विघ्नः क्रियते (११) साधकस्य न संशयः ।
भूताः प्रेताः पिशाचा वा राक्षसा वा सरीसृपाः(१२) ॥ १० ॥
किन्नरी (१३) वा तथा नागकन्या पाताल-कन्यकाः ।
विद्याधरी भैरवश्च वटुको गणप स्तथा (१४) ॥ ११ ॥
प्रविश्य विघ्नं कुर्व्वन्ति सुप्ता दृष्ट्वा पुराङ्गनाः ।
अपत्यहानिं विक्षोभं व्याधिमुच्चाटनं तथा ॥ १२ ॥
द्रव्यहानिं व्याकुलत्वं कुर्व्वन्ति विघ्नहेतुकाः (१५) ।
एतत् पुरपते रेतत् कारणाद्यदि शङ्कर ! ॥ १३ ॥
त्वणहानि र्यदा जयात् (१६) (जाता) तदा नश्यन्ति साधकाः ।
तस्मात् सर्व्वप्रयत्नेन प्रबोधं कारयेद्गुरुः (१७) ॥ १४ ॥
रक्षा कार्य्या प्रयत्नेन कीलकान्निखनेत्ततः ।
वज्रं शक्तिं तथा दण्डं खड्गं पाशं तथाङ्कुशम् ॥ १५ ॥
तत्रतदिक् प्रतीनाञ्च (तद्दिक्पतीनाञ्च) पूजा कार्य्या प्रयत्नतः (१८) ।
पिष्टकं कदलं देव ! मोदकं पायसं तथा ॥ १६ ॥
भक्तं लाजं दंशनञ्च नारिकेलफलं ततः ।
विष्णवे परमान्नञ्च गणेशाय च पीठकम् ॥ १७ ॥
मोदकं नारिकेलञ्च कदलीफलमेव च (१९) ।
क्षेत्रेशाय छागच्छागं दत्वा वीर मनुं ततः ॥ १८ ॥

---

(९) स्वप्नबोधक मन्त्रेण बोधयेत् पुरवासिनी य । ख ।
(१०) कुलान्येन च शङ्करः । क । (११) विघ्नं कुरुते । क । प्रामादिकः ।
(१२) भूताः प्रेता राक्षसाश्च सरीसृप देवकन्यका । ख ।
(१३) किन्नरी च । ख । (१४) हेतुकैर्गिणपास्तथा । ख ।
(१५) विघ्नहेतुकम् । ख । (१६) हड़ाहानिर्यदा याति । क । (१७) गुरुम् । क ।
(१८) तत्र भाङ्कक पीताना पूजाकार्य्या विशेषतः । ख । प्रामादिकः ।
(१९) कदलीफल संयुकम् । क ।

जम्बा लोष्ट्र समादाय क्षिपेद्दशसु दिक्षु च ।
यथा यज्ञेऽभिषिक्तेऽस्त्रे (२०) यथा शक्रादिभिः सुरैः ॥ १८ ॥
विघ्नमाचर्य्यते तद्वत् कुलोपरि महेश्वर ! ।
शयनागार ऐशाने कुलशङ्कुं निधापयेत् ॥ २० ॥
ऊर्द्धं वितस्तिविस्तार मधो विस्तारमेव च ।
कृत्वा तत्र यन्त्रराजं पूजयेन्निशि साधकः ॥ २१ ॥
रात्रौ पर्य्यटनञ्चैव रात्रौ च कुलपूजनम् (२१)
न करोति कथं देव ! साधकः कौलिको भवेत् ॥ २२ ॥
गृहस्थाश्रम मासाद्य प्रतिद्वारं समाहितः ।
रात्रौ स्थित्वा (२२) कुलाचारकथां त्रिभुवनेश्वरीम् ॥ २३ ॥
नत्वा च प्रजपेन्मन्त्रं पूर्व्वशक्ति र्यदा (२३) भवेत् ।
प्रातःस्नात्वा गुरुं नत्वा देवान् पितृन् ऋषीं स्तथा ॥ २४ ॥
तर्पयित्वा यथाशक्ति पूजयेद् भक्तिभावतः ।
ततो युवतिसेवायां (या) यत्किञ्चिदुप (द्दश) (२४) देशतः ॥ २५ ॥
यथा पौराङ्गनालाप मिश्यव्यपदेशतः ।
द्रव्यादिना (२५) तत्र वापि यथा भवति भैरव ! ॥ २६ ॥
दासदासी-प्रतिपालचारिणां (२६) प्रियकार्य्यपि ।
अस्योपरि कृपा तस्याः कीदृशी (२७) व्यपदेशतः ॥ २७ ॥
(ज्ञातव्या पुरभावस्तु यत्नतः कुलसाधकैः ।
केनापि व्यपदेशेन कुलचूड़ामणिं स्वतः) * ॥ २८ ॥

---

(२०) महायज्ञेभिषिक्तैश्च (क्तेच) । ख ।
(२१) शक्ति पूजनम् । क । (२२) कुलाचारे । ख ।
(२३) लिखित्वा पूजयेद्यन्त्रं पूर्व्वाशक्तिर्यदाभवेत् ।
(२४) ततः पुरपतेः सेवायत् किञ्चिद्व्यपदेशतः ॥ ख ॥ (२५) द्रव्यादीनां । क ।
(२६) दासदासीदन्तिदानचारीणां । ख । प्रामादिकः ।
(२७) अस्योपरिक्रमात्तस्य । क । प्रामादिकः ।
* बन्धनी मध्यस्थं वचनं ख पुस्तके नास्ति ।

गृहीत्वा स्वर्णपात्रे वा ताम्रे वा कुलसंज्ञके ।
लिखित्वा निजयन्त्रं वा कुलयन्त्रमथापि वा ॥ २९ ॥
श्रीयन्त्र वाथ गन्धर्व्वयन्त्रं वा द्रव्यवि (मि) श्रितम् (२८) ।
मध्ये तत् कुलनाम्ना च दर्भितं निजनामभिः ॥ ३० ॥
पार्श्वे कामकलावीज निजमन्त्रेण वेष्टितम् ।
पूजयेत् साधकश्रेष्ठः कुलाम्नाय परायण; ॥ ३१ ॥
कुलपूजादिनिष्ठैस्तु रहितो विष्णुतत्पर: (२९) ।
(गच्छन् स्वदन् नमन् वापि स्खलन् विष्णुपरायण: ॥ ३२ ॥
जय विष्णु (विष्णो !) हरे ! ब्रह्मन् नानाद्य (नामाद्य) पदविस्तरैः ।
स्मर्त्तव्योह कुलाभिन्ने ररणे वा जलाशये ॥ ३३ ॥
ततः पूर्व्वोक्तरूपेण कुलक्षोभं समाचरेत्) ।
ततो रात्रौ शून्यगेहे उद्याने वा सुरालये ॥ ३४ ॥
आनीय कुलजा देवीं मूलमन्त्रेण दीक्षयेत् ।
ततः पूर्व्वोक्तरूपेण कुलक्षोभं समाचरेत् (३०) ॥ ३५ ॥
एव कृते न सिद्धि र्येन्मूलमन्त्रं समभ्यसेत् ।
पीठाना परम पीठं कामरूपं महाफलम् ॥ ३६ ॥
तत्र यत् क्रियते पूजा सकृद्वापि महेश्वर ! ।
विहाय सर्व्वपीठानि तत्र पुत्र वमाम्यहम् (३१) ॥ ३७ ॥
तस्माच्छतगुणं प्रोक्तं कामाख्या योनि मण्डलम् ।
तेषा फलं महादेव ! वहु किं कथ्यतेधुना ॥ ३८ ॥
यत्र कोटिगणैः सार्द्धमाद्या महिषमर्द्दिनी ।
यत् पीठ ब्रह्मणो वक्त्रं शुभ सर्व्वसुखावहम् ॥ ३९ ॥

---

(२८) श्रीयन्त्र वापिगन्धर्व्वंदुराप द्रव्यमाश्रितम ॥ ख ।
(२९) वाह्यतोविष्णुतत्पर । ख ।　　*　यन्त्रनीमध्यस्थोयन्थ क पुस्तके नास्ति ।
(३०) समारभेत् । क ।　　(३१) तस्मादेहेवसाम्यहम । क ।

यतो देवाश्च देव्यश्च ऋषयश्चैव (३२) भावजाः ।
सर्व्वेऽप्याविर्भवन्त्यत्र तेनगुप्तं महाकुलैः (३३) ॥ ४० ॥
द्विविधश्चैव तत्पीठं गुह्यं व्यक्तं महेश्वर !
व्यक्तादगुह्यं महापुन्यं दुरापं साधकोत्तमैः ॥ ४१ ॥
गुप्तं सर्व्वत्र देवेश ! लभ्यते कुलसुन्दरैः ॥ ४२ ॥

भैरव उवाच ।

आकर्षणविधानं मे स्वतन्त्र समुदीरय ।
पुत्रोऽस्मि यदि देवेशि ! सृष्टिसंहारकारिणि ! ॥ ४

देव्युवाच ।

शृणु पुत्र ! महाविद्या माकर्षणकरीं पराम् ।
यदाराधनमात्रेण देवानाकर्षयेत्वरः (३४) ॥ ४४ ॥
ब्रह्मा सरस्वतीयुक्तो देवतामुखसंयुतः (३५) ।
वीरव्यक्ति (शक्ति) समाकीर्णः कालीमन्त्र उदाहृतः (३६) ॥ ४५ ॥
एकं वा द्विगुणं वापि त्रिगुणं वापि भैरव ! ।
जप्त्वा कर्षयति स्वैरं स्थावरं (स्थावर) जङ्गमादिकम् ॥ ४६ ॥
एषा विद्या (३७) महाकाली गुह्याद् गुह्यतरा स्मृता ।
सुप्ता निद्रामिता मत्ता भ्रामितावनता तथा (३८) ॥ ४७ ॥
समस्तदोषजालेन ग्रथिता कुलसुन्दरी ।
निशाचारं दिवाचारं सन्ध्याचारञ्च पञ्चमम् ॥ ४८ ॥
दर्शितं वीजसंयोगं भावयेद्योगमेव च ।

---

(३२) सुनयश्चैव । ख । (३३) सदाकुल । ख
(३४) देवानाकर्षयेद्ध्रुवम् । ख ।
(३५) ब्रह्मा सरस्वतीयुक्ता देवतामुख-संयुता । ख । प्रामादिक ।
(३६) बीजशक्तिसमाकीर्णं कालीमन्त्रमुदाहृतम् ॥ ख ॥
(३७) एतद्विद्या । क । (३८) विद्रावणरतापरा । ख ।

ज्ञात्वा प्रबोधयेद्वीरो गुरुरत्नैककारणम् (३८) ॥ ४८ ॥
नियमः पुरुषे ज्ञेयो न योषित्सु कथञ्चन ।
यद्वा तद्वा येन केन सर्व्वदा सर्व्वतोऽपि च ॥ ५० ॥
योषितां ध्यानयोगेन सिद्धयः स्यु र्न संशयः ।
यथा यस्कान्तमात्रेण गूढ़विद्यागिलोघ्यन्नयः (चयः) (४०) ॥ ५१ ॥
स्वयमेव वह्निर्याति यथा वा सौरतेजसा ।
सूर्य्यकान्तः स्फुटत्यपि यथा च रविरश्मिभिः (४१) ॥ ५२ ॥
चन्द्रकान्तं द्रावयति यथा वर्षासु वारिदैः (वारिदः) ।
जलसेकाभिल्लप्ता भू रसपूर्णा प्रचक्षते ॥ ५३ ॥
(पुष्पदर्शनमात्रेण भक्तिमुक्ति र्यथा भवेत् ।
महादुर्गाप्रसादेन यथा सिद्धेश्वरो भवेत् ॥ ५४ ॥
कुलपुष्पप्रसादेन यथा प्रीति स्तु जायते ।
गङ्गास्मरणमात्रेण निष्पापो जायते यथा ।
यथा कर्षणमात्रेण शिव एव प्रजायते ॥ ५५ ॥
योषिच्चिन्तनमात्रेण यथेयं (४२) वरदायिनी) ।
तस्मात् सर्व्वप्रयत्नेन दीक्षयेन्निजकौलिकीम् ॥ ५६ ॥

---

(३८) गुरुरत्नैव कारणम् । क । (४०) गूढविद्या प्रकाशयेत् । ख ।
(४१) सूर्य्यकान्त स्फुट रौति यथाच विधुरश्मिभिः । क । प्रामादिक ।
(४२) तथेयं । क ।

क पुस्तकेतु "जलसेकाभितप्ताभू रिति श्लोकार्द्धात् पर

क्षुधार्त्तः क्षीरपानेयत्तृप्तोभिजायते नरः ।
पुष्पा (पुष्प दर्शनमात्रेण गन्धर्व्वः स्वपितो (प्रीयते) यथा ॥
गुरु सेवन मात्रेण मन्त्रसिद्धिर्यथा भवेत् ।
महापद्मवनध्यानात् यथा सिद्धेश्वरो भवेत् ॥
त्रिपुराध्यानमात्रेण शक्ति सुक्तिर्यथा भवेत् ।
इति श्लोकद्वयं दृश्यते ।

भैरवोऽस्य ऋषिः प्रोक्त उष्णिक्छन्दस्तु देवता ।
कालिका दक्षिणा देवी चतुर्व्वर्गफलप्रदा ॥ ५७ ॥
पूर्व्वं वीजं पराशक्ति र्वीजेन मूर्त्तिकल्पना ।
षड्दीर्घभाजा वीजेन कुर्य्यादङ्गादिकल्पना (नाम्) ॥ ५८ ॥
चतुर्द्दश विभागेन * मातृकार्णैः पृथक् पृथक् ।
हृदये हस्तयोः पादयुगले विन्यसेत्ततः ॥ ५९ ॥
पश्चाम्मूलमन्त्रेण व्यापकं विन्यसेत्ततः ।
पञ्चधा ध्यानमेकत्र पूर्व्वोक्तञ्च समाचरेत् ॥ ६० ॥
दशपञ्चारपद्मेषु † पीठ-पूजां समाचरेत् ।
तत्रावाह्य यजेद्देवीं दक्षिणां कुलभूषणाम् ॥ ६१ ॥
महाकालं यजेत् पश्चात् पीठशक्तिं ततो यजेत् ।
काली कपालिनीं कुल्लां प्रथमे च त्रिकोणके ॥ ६२ ॥
कुरुकुल्लां विरोधीञ्च विप्रचित्तां तथैव च ।
उग्रमुखी सुग्रप्रभां प्रदीप्ताञ्च तथैव च ॥ ६३ ॥
नीलां घनां ‡ बलाकाञ्च मात्रां मिताञ्च मुद्रिकाम् ।
ब्रह्माण्याद्या स्तथा वाह्ये यजेत् पूर्व्वदले क्रमात् ॥ ६४ ॥
एवं कृत्वा जपेन्मन्त्रं हविष्याशी दिवा शुचिः ।
लक्षं रात्रौ तथालक्षं महाशौचपरायणः ॥ ६५ ॥
अन्यासां योषितां चात्र न पूजा नापि चिन्तनम् ।
रात्रौ जपैकमात्रेण सिद्धिदा दक्षिणा भवेत् ॥ ६६ ॥
षडङ्गन्यासं समाचर्य्य ध्यात्वा देवीं जपेद्बुधः ।
(अरण्यामथवा रात्रौ महाकाली महोदया ॥ ६७ ॥

---

* कुर्य्यात् बीजेनैवशक्ति । ख । पञ्चदशविभागेन । ख ।

† दशधा योगपद्मेषु । ख ।

‡ घनां गौरीं । क ।

अनेनैव विधानेन पूजिता विश्वरूपिणी ।
आकर्षयेद्देवकन्यां पाताले नागकन्यकाम् ॥ ६८ ॥
अरण्या च महाकाली द्वितीया चेयमीरिता ।
पूजा ध्यानं प्रयोगश्च जपश्चैव विशेषतः ॥ ६९ ॥
समानं सर्व्वमेतस्या स्तस्या देव्या प्रकीर्त्तितम् ।
वारिजापादिकं सर्व्वं पूर्व्वोक्तं चात्र कीर्त्तितम् ॥ ७० ॥
अरण्याय महाकन्याः पूजायां निर्म्मला भवेत्) * ।
श्मशाने शङ्खमासाद्य तत्र यन्त्रं विलिख्य च ॥ ७१ ॥
अष्टमीरात्रि मारभ्य चतुर्द्दश्यां समापयेत् ।
अष्टोत्तरशतं † मन्त्रौं मन्त्रयित्वा सुसंयतः ॥ ७२ ॥
नग्न स्ताम्बूलपूर्णास्यो मुक्तकेशो जितेन्द्रियः ।
मदिरा-घूर्णनयनः परयोषित्-समागमे ॥ ७३ ॥
पूजयेद् गन्धपुष्पेन दिग्वासाः कुलभूषणः ।
यन्नाम्ना दर्भितं यन्त्रं पूजयेद्वीर-वल्लभः ॥ ७४ ॥
सा समायाति कामार्त्ता यत्र देशे स पूजकः ।
मद्यं मांसं तथा वत्स । यत् किञ्चित् कुलसाधनम् ॥ ७५ ॥
तस्यै दत्त्वा ततः शेषं गुरवे विनिवेद्य च ।
तदनुज्ञां मूर्द्धि कृत्वा शेषञ्चात्मनि योजयेत् ॥ ७६ ॥
मद्यं मांसं विना वत्स । कुलपूजां समाचरेत् ।
जन्मान्तरसहस्रस्य सुकृतं तस्य नश्यति ॥ ७७ ॥
यथावश्यं विनिर्द्दिष्टं मदिरादान-पूजनम् ।
ब्राह्मण स्ताम्रपात्रेषु मधु मद्यं प्रकल्पयेत् ॥ ७८ ॥

---

* वन्धनी मध्यस्था चत्त श्लोकौ ख-पुस्तके न दृश्यते ।
अत्र पाठानामसङ्गतता प्रायेण प्रतिभाति ।
पुस्तकान्तराभावात् शोधनञ्च न सम्भवेत् ।

† अष्टोत्तर शतमग्नै । ख ।

अथवा कुलमद्येन पूजयेत् कुलपूजितम् ।
योगिभिः पीयते मद्यं तन्मद्यं योगिपुङ्गवैः ॥ ७९ ॥
न मद्यं पानयोग्यं स्यादन्मद्यं गुड़पिष्टकम् ॥ ८० ॥

इति कुलचुड़ामणौ पञ्चमः पटलः ।

षष्ठः पटलः ।

—:•••:—

देव्युवाच ।

अथ वक्ष्यामि ते वत्स ! विधानं यत्र यद्भवेत् ।
आनीय देवीं तद्गात्रे व्यापकं विन्यसेत्ततः ॥ १ ॥
प्रथमं साधकश्रेष्ठो देवीकूटस्य मस्तके ।
(विलिख्य यन्त्रं पूर्व्वोक्तं पूजयेत् कुलवर्त्मना ॥ २ ॥
पीठादि देवीं प्रणमेत् पूजयेद् गन्धपुष्पकैः ।
महाभागां ततो मूलदेवी मावरणैः सह) * ॥ ३ ॥
लक्षैकं तत्र जप्त्वा (१) तु उड्डीयानं ततो विशेत् ।
तत्पीठे योगनिद्राख्यां (२) पूजयित्वा ततो यजेत् ॥ ४ ॥
निजेष्टदेवतां तत्र जपेल्लक्षं समाहितः ।
कामरूपं (३) ततो गत्वा ततः कात्यायनीं यजेत् ॥ ५ ॥
जप्त्वा लक्षं ततो रात्रौ कामाख्यां प्रथमं यजेत् ।
ततो जालन्धरे गत्वा पूर्णेशीं प्रथमं यजेत् ॥ ६ ॥
तत्रापि लक्षमानेन जप्त्वा मन्त्रं समाहितः ।
ततः पूर्णगिरौ गत्वा यजेच्चण्डीं ततो जपेत् ॥ ७ ॥
कामरूपान्तरे गत्वा (४) कामाख्यां प्रथमं यजेत् ।
ततः प्रान्ते महादेवीं (५) यजेद्दिक्करवासिनीम् ॥ ८ ॥

---

* बन्धनी-मध्यस्थः सार्द्धश्लोकः ख पुस्तके नास्ति ।

(१) संपूज्य जप्त्वा देवेशि ! (ग !) । ख ।

(२) ततः पीठयोगनिद्राम् । क ।

(३) कामरूपे । ख ।

(४) कामरूपान्तरे वत्स ! । ख ।

(५) मेद्दारे च महादेवीं । क ।

एवं पीठेश्वरीं जप्त्वा पूजयेदिष्टदेवताम् (६) ।
सप्तपीठे सप्तलक्षं जप्त्वा रात्रौ समाहितः ॥ ९ ॥
संख्यापूर्त्तौ ततः पृच्छेत् (७) का त्वं देवि ! कुलोत्तमे ।
एवं कृते विस्मृता चेत् (८) स्वनाम्नि गोत्रजन्मनि ॥ १० ॥
तवेष्टदेवतैवाहं वृणुष्व वरमुत्तमम् (९) ।
ततः प्रणम्य देवेशीं वृणुयाद्वरमात्मनः ॥ ११ ॥
यद्येवं नैव सा देवी (१०) पुनः पूर्व्वोक्त माचरेत् ।
(अक्षोभित-कुलाचार-परिचर्य्या-परायणः) * ॥ १२ ॥
अथवा सर्व्वपीठेषु यजेन्महिषमर्हिनीम् ।
ततः प्रसन्ना भवति स्वैरं कुलवरप्रिया ॥ १३ ॥
ततो जप्त्वा मूलमन्त्रं सर्व्वसिद्धीश्वरो भवेत् ।
राजवृक्षं समालोक्य तन्मूले स्वेष्टदेवताम् ॥ १४ ॥
पूजयित्वा महारात्रौ त्रिदिनं प्रजपेन्मनुम् ।
लक्षपीठफलं देव ! (११) लभते साधकोत्तमः ॥ १५ ॥
वेतालं पादुकासिद्धिं खड्गसिद्धिञ्च भैरव !
अञ्जनं तिलकं गुप्तिं महिषासुरमर्हिनीम् (१२) ॥ १६ ॥
साधयेत् साधकोऽभीष्टं (१३) मूलविद्यां महेश्वर ! ॥ १७ ॥

भैरव उवाच ।

वेतालादि-महासिद्धिः कथं भवति चण्डिके ! ।
तन्मे कथय देवेशि ! (१४) यदि स्नेहोऽस्ति मां प्रति ॥ १८ ॥

---

(६) पूजयित्वेष्टदेवताम् । क ।   (७) संख्यापूर्णे पुनः पृच्छेत् । क ।
(८) एवं कृता विस्मृता चेत् । ख ।   (९) वृणुयाद्वरमुत्तमम् । क ।
(१०) संप्रार्थितैव सा देवी । ख । प्रामादिकः ।
(*) वन्धनी-मध्यस्थं श्लोकार्द्धं ख-पुस्तके नास्ति ।
(११) अनभिष्टफलं देव । क ।
(१२) महिषासुरमर्हिनी । क ।   (१३) साधयेत् साधकाभीष्टं । ख ।
(१४) तत्त्वं कथय देवेशि ! । ख ।

देव्युवाच ।

निम्बवृक्षोद्भवं (१५) काष्ठं श्मशाने साधकोत्तमः ।
भौमवारे मध्यरात्रौ शवासन-युगाङ्किते (१६) ॥ १९ ॥
खनित्वा चाष्टलक्षं यै जपेन्महिष-मर्दिनीम् ।
तत्सहस्रं हुनेद्वत्स ! तत्रैव पितृकानने ॥ २० ॥
काष्ठमुद्धृत्य (१७) तत्रैव दण्डपादुक-चिह्नितम् ।
गत्वा दुर्गाष्टमी-रात्रौ श्मशाने निक्षिपेत्ततः ॥ २१ ॥
तस्योपरि शवं कृत्वा पूजयित्वा यथाविधि ।
शवासनगतो वीरो जपेदष्टसहस्रकम् ॥ २२ ॥
ततो मातृबलिं दत्त्वा काष्ठमामन्त्रयेत्ततः ।
स्फ्रें स्फ्रें दण्ड महाभाग योगिनी-हृदयप्रिय ! (१८) ॥ २३ ॥
मम हस्तस्थितो नाथ ! ममाज्ञां परिपालय ।
एवमामन्त्र्य वेतालं यत्र यत्र प्रयुज्यते ॥ २४ ॥
तं तं चूर्णीविधायाथ (१९) पुनरायाति कौलिकः ।
गच्छ गच्छ महाभागे ! पादुके ! धरवर्णिनि ॥ २५ ॥
मत्पादस्पर्श-मात्रेण गच्छ त्वं शतयोजनम् (२०) ।
अष्टलौहं समासाद्य (२१) पञ्चाशदङ्गुलाकृतिम् ॥ २६ ॥
खड्गं कृत्वा तत्र यन्त्रं लिखित्वा प्रजपेन्मनुम् ।
तत् सहस्रं ततो जप्त्वा (२२) महाशव-कलेवरे ॥ २७ ॥
खनित्वा वीजवृक्षाग्रे वह्निरक्षान्तु कारयेत् । (२३)
कुलाष्टम्या महारात्रे चितामध्ये समाहितः ॥ २८ ॥

---

(१५) बिल्ववृक्षोद्भवं । ख ।

(१६) शवासनयुगाङ्किते । ख । (१७) काष्ठमुद्धृत्य तेनैव । ख ।

(१८) स्फ्रें स्फ्रें दण्ड महाभाग योगिनी हृदयप्रिय । क ।

(१९) तं तं तूर्णीं विधायाथ । ख । (२०) म्रां म्रीं म्रं शत योजनम् । क ।

(२१) खड्गबाहुं समालोक्य । ख । (२२) तत् सहस्रं ततो हुत्वा । ख ।

(२३) वह्नि रक्षान्तु भावयेत् । ख ।

प्रीतिपूर्व्वं समामन्त्र्य हुनेत् पिठ्वने तत: (२४) ।
मधुरत्रयसंयुक्तं विल्वपत्रेण संयुतम् ॥ २८ ॥
पादादिमूर्द्धपर्य्यन्तं होमान्ते बलिमाहरेत् ।
बल्यन्ते परमा माया देवी महिषमर्द्दिनी ॥ ३० ॥
आयाति बलिपूर्णास्या वरहस्ता महोन्मुखी ।
खड्ग वत्सेति शब्दे वै खड्गमुत्तोल्य धारयेत् (२५) ॥ ३१ ॥
घोरदंष्ट्रे ! महाकालि ! करवाल-स्वरूपिणि ! ।
क्रों ईं ऊँ कुरु कल्याण (२६) (णि) विपक्षच्छेद विस्तरम् ॥ ३२ ॥
एवमामन्त्र्य खड्गन्तु यमुद्दिश्य क्षिपेन्नर: ।
छित्त्वा छित्त्वा पुनश्छित्त्वा गच्छत्याक्रम्यते पुन: ॥ ३३ ॥
अथवा कृष्णमार्जार मेकघातेन च्छेदयेत् (२७) ।
कुजे चतुष्पथे रात्रौ निखनेन्मन्त्रितं तत: ॥ ३४ ॥
तत्र मोचां समारोप्य यावत् पत्रं प्रजायते ।
तावद् भुक्त्वा हविष्यान्नं प्रतिरात्रं जपेदभी: ॥ ३५ ॥
अष्टोत्तर-सहस्रन्तु एकाकी दीपवर्जित: ।
उत्पन्नं पत्र मालोक्य (२८) चित्वा (छित्त्वा) निश्छिद्र मानयेत् ॥ ३६ ॥
तत्र भुक्त्वा हविष्यान्नं तद्दिने तटिनी तटे (२९) ।
तमानीय सुहृत्सङ्ग: चालयेन्मन्त्रमुच्चरन् ॥ ३७ ॥

---

(२४) प्रति सर्व्वं समामन्त्र्य हुनेत् पिठवने तत । इति क-पुस्तके। ख पुस्तके तु प्रीतिं पूर्व्वान्तु संपूज्य गच्छेद्वोठवने तत इत्येवं दृश्यते, उभयमेवासङ्गतम्। मया तु पुस्तक-द्वयात् विशुद्धांशमवलम्ब्य कल्पित' पाठो मूले न्यवेशि। तथ्यन्तु जानाति भगवान् परम शिव एव ।

(२५) खड्गमुत्तोल्य दापयेत् । क ।

(२६) कश्चिच्च कुरु कल्याणि । ख ।

(२७) घातयेत् । ख ।

(२८) तदुद्दच्चपत्रमालोक्य । ख ।

(२९) तटिनी जले ।

तच्छ्रोतोऽभिमुखं वत्स ! (२०) यदस्थि प्रतिगच्छति ।
तदानीय यजेत्तत्र कालिकां घोरनिस्वनाम् ॥ ३८ ॥
अभिमन्त्र्य सहस्रन्तु कालीमन्त्रं समाहितः (२१) ।
सिद्धाञ्जनो भवेन्मन्त्री नात्र कार्य्या विचारणा ॥ ३९ ॥
चन्दनागुरुकस्तूरी-मिश्रितं चास्थि-घर्षणम् ।
कृत्वा संपूज्य विधिवत् (२२) सर्व्वं जयति साधकः ॥ ४० ॥
कुलमीनं कुलान्नञ्च कुलमद्यं कुलेश्वर ! (२३) ।
कुलस्थाने समानीय दत्त्वा देव्यै प्रयत्नतः ॥ ४१ ॥
(अष्टोत्तर सहस्रन्तु जप्त्वा भूमितले स्थितः) * ।
भूमौ फुत्कारमन्त्रेण (मात्रेण) विवरं तत्र जायते ॥ ४२ ॥
शत-योजने दूरे वा यत्र साध्यस्थिति र्भवेत् ।
तत्रैव गमनं तस्य भूतलान्तः-प्रसर्पिणः ॥ ४३ ॥
एवं विवरमध्ये वा गवाक्षे कुहरेऽपि च ।
कायसङ्कोच मासाद्य गच्छत्यविकलो नरः ॥ ४४ ॥
दुर्गामन्त्रं विना वत्स ! कालीमन्त्रं तथैव च ।
सिद्धयः कुलनाथेश ! जायन्ते न कथञ्चन (२४) ॥ ४५ ॥

इति कुलचूड़ामणौ षष्ठः पटलः ।

---

(२०) यच्छ्रोतोऽभिमुखं वत्स । ख । (२१) कालीमन्त्रं समाहितः । ख ।
(२२) कृत्वा तिलकमादाय । ख ।
(२३) कुल मूल (मूलं) कुलद्रव्य कुलमद्यं महेश्वर ! । ख ।
* वन्धनी मध्यस्थं क पुस्तके नास्ति ।
(२४) जायन्ते न कदाचन । ख ।

सप्तमः पटलः ।

भैरव उवाच ।

मातर्मंहिषमर्द्दिन्याः सङ्केतं कथयस्व मे ।
कुलाचारस्य ससिद्धैर्भुक्तिमुक्ति प्रसिद्धये (१) ॥ १ ॥

देव्युवाच * ।

सृष्टिस्थिति-विनाशाना मादिभूता महेश्वरी ।
गोप्या सर्व्वप्रयत्नेन शृणु तां कथयामि ते ॥ २ ॥
त्रैलोक्यवीजभूतान्ते सम्बोधनपद तत ।
सृष्टिसंहारकौ वर्णौ विद्या महिषमर्द्दिनी ॥ ३ ॥
अतिगुह्यतरा त्रित्या (नित्या) सृष्टिस्थिति विधायिनी ।
सर्व्वदेव-सर्व्वसिद्धि वीजभूत (ता) सनातनी ॥ ४ ॥
अत्यन्तगुरुभक्ताय शुद्धाय यदि कथ्यते ।
तदाष्टवर्णं वक्तव्यं न वीजं नापि साधनम् ॥ ५ ॥
साधारणी प्राणविद्या हृल्लेखा सिद्धिगोचरा ।
एतत् पूर्व्वस्थिता देवी गुरुसिद्धि-विनाशिनी ॥ ६ ॥
विशेषतः कलियुगे महासिद्धौघदायिनी ।
गुरूणां कुलनाथाना महाशाप-प्रदायिनी ॥ ७ ॥

---

(१) विद्या महिषमर्द्दिनी । क ।

* देव्युवाच इत्यादि अति गुह्यतरा नित्येत्यन्तो ग्रन्थ क पुस्तके नास्ति । परन्तु "मातर्मंहिष मर्द्दिन्या सङ्केतं कथयस्व मे" इत्यत पर "कुलाचारस्य ससिद्धैर विद्या महिषमर्द्दिनी, अतिगुप्ता परा विद्या सृष्टिस्थिति विधायिनी"ति दृश्यते ।

जया दुर्गाभया प्रोक्ता (२) परमा सिंहवाहिनी ।
त्रैलोक्यबीजभूतान्ते सा परा मर्द्दिनीकुलम् ॥ ८ ॥
वरं वह्निप्रिया देया (३) न देया नमसाहिता ।
दत्ता च परमा विद्या डेयुता हृदयान्विता ॥ ९ ॥
सर्व्वत्र कुलशास्त्रज्ञ ! महाशाप-प्रदायिनी (४) ।
तस्मात् सर्व्वप्रयत्नेन गोप्तव्येयं नवाचरी ॥ १० ॥
अष्टलक्षं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं हुनेत्ततः ।
नारदोऽस्य ऋषिः प्रोक्त श्छन्दो गायत्र मीरितम् (५) ॥ ११ ॥
देवता महिषघ्नीयं पूर्व्वं बीजं परापरा ।
ध्यायेत् कालीं महादैत्य-युद्धराग महोन्मुखीम् ॥ १२ ॥
दक्षिणे चक्र-खड्गौ च बाणं शूलं तथैव च ।
वामे खड्गं तथा चर्म्म धनु स्तर्जन मेव च ॥ १३ ॥
बिभ्रतीं काल-तीव्रोरु-महिषाङ्ग-निषेदुषीम् ।
पीताम्बरधरां देवीं पीतोन्नत-कुचद्वयाम् ॥ १४ ॥
जटामुकुट-शोभाढ्यां पितृभूमि-सुखावहाम् ।
ॐ महिष-हिंसके हूं फट् हृदयाय नमो हृदि (६) ।
ॐ महिष-शत्रो हूं फट् शिरस्युदीरितम् ॥ १५ ॥
ॐ महिषं हेपय हेपय हूं फट् शिखामन्त्रः समीरितः ॥ १६ ॥
ॐ महिष हन हन हूं फट् कवच इत्यपि (७) ।
महिष-मर्द्दिनी हूंफट् अस्त्राणि शृणु भैरव (८) ॥ १७ ॥

---

(२) जयदुर्गाभया प्रोक्ता । क । (३) वरं वह्निप्रिया युक्ता । ख ।
(४) महाशाप प्रदायिनी । ख । प्रामादिकः ।
(५) छन्दो गायत्री समीरितम ॥ ख ॥
(६) ओं महिषशत्रो- शार्द्धिहूंफट् उदीरित- । क । प्रामादिक ।
(७) ओं महिष हनहन देवि हू फट् कवचमित्यपि । क ।
(८) ओं महिषमर्द्दिनि हूंफडस्त्राणं शृणु भैरव । । ख ।

अष्टपत्रे यजे देवी दु(र्दु)र्गाद्या दीर्घपूर्व्विकाः ।
आयुधानि पत्राग्रे यादिभिः क्रमशो यजेत् ॥ १८ ॥
ब्रह्माद्याद्या * स्ततः पश्चाल्लोकपालां स्ततो वहिः ।
तदस्त्राणि सिद्धमन्त्री (९) प्रयोगञ्च समाचरेत् ॥ १९ ॥
प्रयोगे होमनियमः (१०) सहस्रं वसु-सम्मितम् ।
एषा विद्या महाविद्या न देया यस्यकस्यचित् ॥ २० ॥
यदि भाग्यवशा लब्धा कुलदेवी कुलोत्तमैः ।
दीक्षिता कुलजाति स्तु सिद्धिदा सैव नान्यथा ॥ २१ ॥

भैरव उवाच ।

[महिषमर्द्दिनी-स्तोत्रम् ।]

मच्चित्ते चर चण्डि ! चूर्णित-दुराचार-प्रचण्डासुरे ।
स्वैरं दारय भूरि दुर्द्धर-दरद्रोहोर्म्मि-मर्म्मापदः ।
तेनायं निरुपद्रुतो निरुपम-श्रीपाद-पद्माटवी-
प्रासानन्तरसार्णवे मम मनोहंस स्थिरं नन्दतु [१] ॥ २२ ॥

हित्वा चण्डि ! हिरण्य-दारणपटु-प्रोद्दाम-हस्ताङ्गुलि-
स्फायत्-कम्र-सुमेरुसोदर-सटाटोपं नृसिंहं सुराः ।
मात स्त्वत्-पशुपाश-पेषणपटु-श्रीपाद-संसेविनं
सेवन्ते करिवैरिणं किमरिभि र्भीति र्भवेत् सेविनः [२] ॥ २३ ॥

चण्डि ! त्वद्विपयान्तराचरपदं श्रोत्रान्तर च्चेद् गतं
तत्तत्त्वं पुरुष-प्रकृत्यनुगतं ब्रह्मादिभि र्गीयते ।
तस्माद्देवि ! समस्त-दैवतसुधा-सारैकधाम-स्फुरत्-
श्रीमत्पादपयोज-चुम्बनपरं मामद्य सम्भावय [३] ॥ २४ ॥

---

* ब्राह्मयाद्याश्चेति तन्त्रसारे ।

(९) सिद्धमन्त्रः । ख ।

(१०) प्रयोगे होमसमये । ख ।

मन्निन्दा यदि यास्तु ते कुलपथाचारादरं (११) मास्तु वा
कीर्त्तिः केशव-कौशिकार्च्चनचरी नैवास्तु मत्सन्निधिः ।
मात र्ब्रह्महरि-स्मरारि हुतभुग्-दैत्यारि-सेवास्पद-
श्रीमत्-पादपयोज-चिन्तनविधौ चित्तं सदैवास्तु नः [४] ॥ २५ ॥

निर्दिष्टोऽस्मि यदि त्वदीय-पदयुक्-पूर्व्वापरी-भावने
निर्दिष्टस्य तदा ममापि विरल किम्मास्तु सिद्धास्पदम् ।
तस्माद्देवि ! कृपाभराञ्चिततरं श्रीपादपद्मद्वयम्
मच्चित्तेऽचतसम्पदि प्रसरतु चेमङ्करि । चम्यताम् [५] ॥ २६ ॥

आत्मानं (१२) परिरभ्य भूतपति रप्युन्माद मासादितः
स्फारं जीवन रक्षणे स च क्षती नैवाभविष्यत् प्रभुः ।
दैवाद्विच्युत चन्द्र चन्दनरस-प्रागल्भ्य गर्भस्रव-
न्माध्वीपूर्ण-भवत्पदैक-कमलामोदेन नासादितः [६] ॥ २७ ॥

हाहा मात रनादि मोहजलधि व्याहार विद्राखिल-
ब्रह्मानन्द-रसाभिषेक-विरस स्वान्तोदरे मादृशि ।
युष्माकं सुरवृन्द निर्भर मनस्तापाभिभूतिक्षमः
श्रीमद्भक्तिरसातिदुर्दिन परीवाह सदा सर्पतु [७] ॥ २८ ॥

यत्पाद स्फुरदंशुजाल जठराचण्डांशुकोटि-स्फुरत्
स्वान्त-ध्वान्त विसारि निर्म्मल-चिदानन्दत्रय दैवतम् ।
सर्गं संसृजति स्थिति वितनुते सृष्टिं पुन र्लुम्पति
प्रोद्भिन्नाञ्जन नीलनीरदमहः चित्ते सदैवास्तु नः [८] * ॥ २९ ॥

---

(११) दयमिति क्वचित् । (१२) स्वात्मान । पाठान्तरम् ।

* तन्त्रसारे त्वेव दृश्यते,—'तत्पाद स्फुरदंशुजाल जठराचण्डांशु कोटीस्खलद् ध्वान्त स्वान्त विसारि निर्म्मलचिदानन्दत्रय दैवतम् । सर्गं संसृजते स्थिति वितनुते सृष्टि पुन र्लुम्पते प्रोद्भिन्नाञ्जन नीलनीरदमहश्चित्ते सदैवास्तु नः ॥'

या प्रखन्नाहिपच्छलस्फुटमिलद्‌गर्ज्जद्द्विधावत्खल-
दन्तान्तः-प्रसरत्तम-स्तमगिरौ दैत्यं समालम्बते ।
सा दुर्गा भय-दुर्ग दुर्गतिहरा लचान्तरवासिनी
दृप्यद्दैवतवैरि-दारणपटु र्जीयाज्जयाह्लादिनी [९] ॥ ३० ॥

नृत्यत्-खेटक-चामराञ्चल-वलच्चक्राद्यखर्व्वोवर-
स्फायत्-सैन्यगिलीमुखोच्छलदनल्पाजिह्म-ताम्राम्बुधौ ।
झञ्झावात-विसर्पि-नर्त्तितशिरः-साटोप-दुष्टासुर-
लुब्यत् खण्डविखण्डिताखिल-शकुन्तक्षुत्पिपासोज्ज्वले [१०] ॥ ३१ ॥

चञ्चत्-कम्व-विराम-कालकल-तीव्रास्फाल सम्पादको-
न्मादन्माहिप-तिर्य्यगानतशिरः शृङ्गान्तराले स्थले ।
वस्तर्वे वैसुपत्र-मध्यकलिते व्वंध्वा श्रुतौ सौहृभिः
सेव्ये चारु-रणाङ्गने रणमुदा घूर्णायमानाम्बरे * [११] ॥ ३२ ॥

ऊर्द्धाधः-क्रम-सव्यवामकरयो चक्रं दरं कर्त्तृकाम्
खेटं वाणधनु-स्त्रिशूल-भयहृन्मुद्रां दधानां शिवाम् ।
श्यामां नील घनोच्च-कुन्तलचय-प्रोन्नद्धजूटां स्खलद्
वीरास्फाल-लसत्-करालवदनां घोराट्टहासोद्‌भटाम् [१२] ॥ ३३ ॥

एवं ये तव देवि ! मूर्त्तिं मनघां ध्यायन्ति दुर्गादिभिः
शक्राद्यैरपि पूजितां परपुर-क्षोभादिकां कुर्व्वते ।
राज्यं शत्रुजयः सदर्थधिषणा काव्यामृतादर्शन-
स्तम्भोच्चाटन-मारणादि कृतिना तेषां स्वयं जायते [१३] ॥ ३४ ॥

स्तोत्रं ते चरणारविन्दयुगल-ध्यानावधाना मया
मन्त्रोद्धार-कुलोपचार-रचितं † गूढ़ोपदिष्टं यदि ।

---

* घूर्णायमानां स्वरैरिति तन्त्रसारे । † चरितमिति कस्मिंश्चित्तन्त्रसारे ।

ये शृण्वन्ति पठन्ति देवि ! तरसा श्री-मोक्ष-कामादय
स्तेषां हस्तगता भवन्ति जगतां मात र्नम स्ते जय [१४] ॥ ३५ ॥

देव्युवाच ।

स्तोत्र-श्रवण-सन्तुष्टा प्रीतास्मि तव भैरव ।
पश्य मूर्त्तिं न च ध्यानयोग्यां मम सुखावहाम् ॥ ३६ ॥
एषा मूर्त्तिः प्रधानं मे कालीमूर्त्ति स्तथैव च ।
त्रिपुराभैरवी-मूर्त्ति राद्या सा परिकीर्त्तिता ॥ ३७ ॥
कुलवारे कुलाष्टम्यां चतुर्द्दश्यां विशेषतः ।
योगिनी-पूजनं तत्र प्रधानं कुलपूजनम् ॥ ३८ ॥
यथा विष्णुतिथौ विष्णुः पूजितो वाञ्छित-प्रदः ।
तथा कुलतिथौ दुर्गा पूजिता वरदायिनी ॥ ३९ ॥
बिल्वमूले प्रान्तरे वा श्मशाने वापि साधकः ।
मांसप्रधानं नैवेद्यं सन्ध्याकाले विधीयते ॥ ४० ॥
काली कालीति वक्तव्ये तत्रोमा शिवरूपिनी ।
पशुरूपा समायाति परिवारगणैः सह ॥ ४१ ॥
भुक्ता रौति यदैशान्यां सुख मुत्तीर्य्य सुस्वरम् ।
तदैव मङ्गलं तस्य नान्यथा कुलभूषण ! ॥ ४२ ॥
अवश्य मन्त्रदानेन नियतं तोषये च्छिवाम् ।
नित्यश्राद्धं तथा सन्ध्यावन्दनं पितृतर्पणम् ॥ ४३ ॥
तथैवं कुलदेवीनां (१४) नित्यता कुलपूजने ।
पशुरूपां शिवां देवीं यो नार्च्चयति निर्ज्जने ॥ ४४ ॥
शिवारावेण तस्याशु सर्व्वं नश्यति निश्चितम् ।
जपपूजा-विधानानि यत्किञ्चित् सुकृतानि च ॥ ४५ ॥

---

(१४) तथैवं कुलसेव्यानां । ख ।

गृहीत्वा शाप मापाद्य (१५) शिवा रोदिति निर्जने।
एकया भुज्यते यत्र शिवया देव भैरव ! ॥ ४६ ॥
तत्रैव सर्व्वशक्तीनां प्रीतिः परम-दुर्लभा।
पशुशक्ति र्नरशक्तिः पक्षिशक्ति स्तथैव च (१६) ॥ ४७ ॥
पूजिता त्रिगुणं कर्म्म सगुणं कारयेत्ततः (१७)।
तेन सर्व्वप्रयत्नेन कर्त्तव्यं पूजनं महत् ॥ ४८ ॥
राजादि-भयमापन्ने (क्वौ) देशान्तर-भयादिके (कं)।
शुभाशुभानि कर्म्माणि विचिन्त्य बलि माहरेत् ॥ ४९ ॥
गृह्ण देवि ! महाभागे ! शिवे ! कालाग्निरूपिणि !
शुभाशुभफलं व्यक्तं (१८) ब्रूहि गृह्ण बलिं तव ॥ ५० ॥
एव मुच्चार्य्य दातव्यो बलिः कुलजनप्रियः।
यदि न गृह्यते वत्स ! तदा नैव शुभं भवेत् ॥ ५१ ॥
शुभं यदि भवेत्तत्र भुज्यते तदशेषतः।
एवं मत्वा महादेव ! शान्तिस्वस्त्ययनं चरेत् ॥ ५२ ॥
कुलाचारं दक्षिणाख्यं कथितं तव सुव्रत !।
न कस्मैचित् प्रवक्तव्यं यदीच्छेच्छाश्वतं सुखम् ॥ ५३ ॥
निर्ज्जने चैव वक्तव्यं न चैव जनसन्निधौ।
न पितुः सन्निधाने वा न मातुः सन्निधौ तथा ॥ ५४ ॥
किंवा पक्षि पतङ्गादि-दर्शने नैव कारयेत्।
पाताल-मण्डपे वापि मण्डपे वा सुयन्त्रिते ॥ ५५ ॥
निश्छिद्र-मण्डपे वापि कर्त्तव्यं न च सन्निधौ।
कुलपुष्पं कुलद्रव्यं कुलपूजां कुले जपम् (१९) ॥ ५६ ॥

---

(१५) मापाद्य। क। (१६) पक्षि शक्तिश्च भैरव।। क।
(१७) सगुणं साधयेत्ततः। ख।
(१८) शुभाशुभ—फलव्यक्तिं। ख।
(१९) कुलं जपं। ख।

गुरुं कुलपतिं चापि कुलमालां (२०) कुलाकुलम् ।
कुलचक्रं कुलध्यानं सर्व्वथा न प्रकाशयेत् ॥ ५७ ॥
प्रकाशात् सिद्धिहानिः स्यात् प्रकाशाद्बन्धनादिकम् ।
प्रकाशा न्मन्त्रनाशः स्यात् प्रकाशादेव हिंसनम् ॥ ५८ ॥
प्रकाशा न्मृत्युलाभः स्या न्न प्रकाश्यं कथञ्चन ।
पूजाकाले तु देवेश ! यदि कोऽप्यत्र गच्छति ॥ ५९ ॥
दर्शये द्वैष्णवीं मुद्रां विष्णुन्यासं (२१) तथा स्तवम् ।
प्रकाशाद्यदि गुप्तिः स्यात्तत् प्रकाशा न्न दूषनम् ॥ ६० ॥
गोपनाद्यदि व्यक्तिः स्यान्न गुप्तिः साभिधीयते ।
कदाचिदङ्गहानि स्तु न च व्यक्तिः कदाचन ॥ ६१ ॥
(वरं पूजा न कर्त्तव्या न च व्यक्तिः कदाचन) ।
एतत्तन्त्रं (२२) गृहे यस्य कुलाचार-समन्वितम् ॥ ६२ ॥
कुलेश्वर-लिपि र्वापि तत्रैवाहं सदा स्थिता ।
तेषां गृहेषु पापानि दुष्कृतानि भयादिकम् ॥ ६३ ॥
पुस्तकस्थिति-मात्रेण नश्यन्ति नात्र संशयः ।
लिखित्वा कुलहस्तेन कुलद्रव्येण भैरव !
कुलवारे पठेद्वापि कुलहस्ते च धारयेत् ।
सर्व्वथा तस्य गेहं (२३) वै न संत्यक्ष्यामि भैरव ! ॥ ६५ ॥
अत्यन्तरोगयुक्तो वा शुभहीनोऽपि वा पुनः (२४) ।
एतत्तन्त्र-समायोगात्त्याज्यो न हि कथञ्चन ॥ ६६ ॥
कुलं कश्चित् समालोक्य लभ्यते कुल पूजनम् ।
एतद्ग्रन्थ-समायोगात् कपाली-करणं यदि ॥ ६७ ॥

---

(२०) कुलमानं । क । (२१) विष्णुन्यासं तथाचरेत् । ख ।
( ) बन्धनी-मध्यस्थं ख पुस्तके नास्ति । (२२) एतद्वन्त्रः । ख ।
(२३) देहं वै । ख । (२४) अन्यरोगयुक्तोपि शुभहीनोपि वा पुनः । क ।

क्रियते साधकेन्द्रेण तदा किं वा न लभ्यते ।
संपूज्य कुल-देवञ्च (२५) स्वल्लीयाच्चैव नान्यथा ॥ ६८ ॥
न स्नेहान्न च लोभेन न भीत्या करुणा (कारणा) न्न च ।
राज्यहानि वरं वापि सुतहानिस्तु वा पुनः ॥ ६९ ॥
वित्तस्य हानि र्वा देवेश (२६) ! न प्रकाश्यं कदाचन ।
मन्माया-मोहितश्चापि अन्यदेवरतोऽपि च ॥ ७० ॥
प्रकाशात् क्षोभ माप्नोति सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ।
यथा योषि-च्छरीरेण विचरामि पुनः पुनः ॥ ७१ ॥
तथेमं ग्रन्थ मासाद्य तिष्ठामि परमा कला ।
महाचीनक्रमं वापि महानीलं सदाशिवम् ॥ ७२ ॥
सङ्केतं वापि योन्मत्तं यत् किञ्चिद्वीर-साधनम् ।
कुलाचारं विना वत्स । नैव सिद्धि-प्रवर्त्तकम् ॥ ७३ ॥
कुलवारे कुलर्क्षे च कुललग्ने कुल-चणे ।
योगिनीना मदा (सदा) पूजा मनसापि न हीयते ॥ ७४ ॥
कुलीना वा (ना)वमन्येत नावज्ञां कारये द्बुधः (२७) ।
अभिभूति समाकीर्णं व्याधियुक्तञ्च भैरव ! ॥ ७५ ॥
एतद्ग्रन्थेन निर्मुञ्छ्य पिच्छकोपरि धारयेत् । (२८)
सप्ताहं क्रमयोगेन मुक्तो भवति दुर्ग्रहात् ॥ ७६ ॥
एतत्ते कथितं वत्स । देवीहृदय मुत्तमम् ।
न कस्मैचित् प्रयोक्तव्यं प्रवक्तव्यं कथञ्चन ॥ ७७ ॥
(इदानीं भव सर्व्वज्ञ सर्व्वतन्त्र-विशारदः !'
त्वमेव वक्ता शास्त्राणां न परोपि महेश्वर ! ॥ ७८ ॥

---

(२५) कुलदाम्भत्यम् । क । (२६) देव । क ।
(२७) कुलीनं नावमन्येत कुलघ्नां तत्र कारयेत् । ख ।
(२८) एतद्ग्रन्थेन निर्भञ्छेत् पिच्छकोपं विधारयेत् । ख ।
( ) बन्धनीमध्यस्था श्लोकद्विश्लोकी ख-पुस्तके नास्ति ।

गुरु स्त्वं सर्व्वतन्त्राणां नाहं नापि हरिः प्रभुः।
कारणावस्थयापन्ना यदाहं कुलरूपिणी ॥ ७९ ॥
न कार्य्यं नापि यत् किञ्चित् अशौचं स्फुरत-(स्फुरित) प्रभम्।
कार्य्यभाव समापन्ना यदाहं विश्वरूपिणी ॥ ८० ॥
तदा त्वमेव तन्त्राणां वक्ता नाहं महेश्वर !)।
अहं विशामि त्वद्देहे शक्त्या युक्तो भव प्रभुः ॥ ८१ ॥
मां विना जननी कापि नैव कार्य्य-विभाविनी।
अतः कार्य्य (कार्य्ये) समुत्पन्ने पुत्रत्वं त्वयि वर्त्तते ॥ ८२ ॥
त्वां विना जनकः कोपि नैव कार्य्य-विभावकः।
अत स्त्वमेव जनको नास्त्यन्योपि कथञ्चन ॥ ८३ ॥
कदाचित् पितृरूपोऽस्मि कदाचिद् गुरु-रूपधृक्।
कदाचित् पुत्रतापन्नः कदाचिच्छिष्य एव हि ॥ ८४ ॥
शिवशक्तिसमायोगा ज्जायते सृष्टि-कल्पना।
(शिवशक्तिसमायोगात् कुलादिमुक्ति-कल्पना) (२९) ॥ ८५ ॥
शिवशक्तिमयं सर्व्वं यत्किञ्चि ज्जगती-गतम्।
तस्मा त्त्वमेव सर्व्वत्र सर्व्वत्राहं महेश्वर ! ॥ ८६ ॥
सर्व्वं त्वमेव देवेश। सर्व्वत्राहं सनातन ! ।
गुरु स्त्वं यदि शिष्योऽहं तदा मास्तु विवेचना (३०) ॥ ८७ ॥
तस्माद् भव गुरु नाथ ! शिष्याहं परमेश्वर। (३१) ॥ ८८ ॥
इति कुलचूड़ामणौ सप्तमः पटलः समाप्तः।

॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

---

(२९) एतत् क-पुस्तके नास्ति। (३०) मास्तु विचारणा। ख।
(३१) तस्मा त्त्वमेव नाथत्व शिष्योपि परमेश्वरः। ख।

सूचीपत्रम् ।

प्रथमः पटलः ।

द्वितीयः पटलः ।

भैरवं प्रति देवीवाक्यम्

तृतीयः पटलः ।

शुद्धिपत्रम् ।

पृष्ठा	पंक्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्
५	५	चाम्नाया	चाम्नायाः
६	१३	कुलविष्यो	कुलशिष्यो
७	१	मत्भूतं	मद्भूतं
१३	९	कुचावलम्	कुचाचलम्
१६	२३	महालचि	महालच्मि
१८	८	जन्मणि	जन्मनि
२१	२१	प्रणन्य	प्रणम्य
२४	१८	गौयते	गीयते
२६	९	स्थापतित्वा	स्थापयित्वा
३४	८	दूशानि	ईशानि
४८	२४	एतद्दत्वः	एतत्तत्वः
४९	१७	निर्मूल्क्ष	निर्मल्क्ष
५०	२	ब्रह्मोहं	ब्रह्माहं